

Giersings Realskole

Et bidrag til dens historie i skolebestyrer Vesterdals og inspektør C. M. K. Petersens tid

Af *M. Vesterdal*

Indledning

Giersings Realskole i Odense er oprettet i 1866. Indtil den i 1934 flyttedes til en tidssvarende bygning på Nonnebakken, har den haft til huse i Søndergade. Udflytningen derfra gennemførtes af Aage Fast, der lige havde overtaget skolen, som han i 1961 fik omdannet til en selvejende institution. Skolebestyrer Fasts forgænger var min far, F. C. V. N. Vesterdal (1863–1936), der var Giersings Realskoles bestyrer i årene fra 1895 til omkring 1931. Den kommende skildring bygger dels på hans efterladte papirer og dels på brudstykker af musæumsinspektør, cand. theol. C. M. K. Petersens manuskript til en levnedsskildring.¹⁾ Da C. M. K. Petersen (1869–1942) som skolens inspektør i hele den tid, Vesterdal var bestyrer, varetog den administrative side af undervisningens tilrettelæggelse på en måde, der svarede til en medbestyrers gerning, er det naturligt at betragte skolens virksomhed i de år som et resultat af de to mænds forenede indsats.

Den foreliggende skildring af skolen er delt i tre afsnit. Det første omhandler min fars gerning i årene 1893–95 som bestyrer af en forberedelsesskole i Odense. Omtalen heraf har sin særlige betydning, eftersom denne forberedelsesskole i 1895 blev slået sammen med Giersings Realskole. Om dennes to første bestyrere, F. F. Giersing og N. P. Jørgensen, fortælles i det andet afsnit. Det tredje og sidste spænder over de år, Vesterdal og C. M. K. Petersen i fællesskab ledede Giersings Realskole. Af hensyn til overskueligheden

er visse oplysninger, blandt andet en fortegnelse over skolens lærere, indordnet i tre tillæg.

På den tid, der her er tale om, førte en theologisk embedseksamen i mange tilfælde til senere virksomhed i skolens tjeneste. Det gjaldt også for min fars vedkommende. Da studenterlivet dengang i mange henseender formede sig helt anderledes end nu, er det fundet naturligt i denne forbindelse at berøre min fars opvækst og studietid. Det sker i tillæg 1.

1. Årene som bestyrer af en forberedelsesskole

Vesterdal tog sin embedseksamen i 1892 og fik fribolig på Borchs kollegium. Et stykke tid ernærede han sig som manuduktør. Gennem bekendte fik han at vide, at bestyreren af Gregersens og Rasmussens skole i Odense følte sig træt af skolearbejdet og så sig om efter en afløser. Forhandlinger mellem de to kom i gang og førte til, at et lederskifte fandt sted fra august 1893.

Gregersens og Rasmussens skole var oprettet i 1851 af cand. theol. G. A. Selmer og forberedte drenge til latinskolen i Odense. Da han i 1860 blev sognepræst i Simested, Hvam og Hvilsom, fortsattes skolen af cand. theol. C. S. Heiberg, som i 1869 blev kaldet til Fåborg og Årre. Som hans afløser fulgte *Nikolaj Gregersen*, der havde været lærer ved skolen siden 1865.²⁾ Han hørte til den grundtvigske kreds i Odense, var en udmærket fortæller og havde i stor udstrækning nydt forældrenes tillid. Fra 1881 havde han taget en af sine lærere, *Hans Rasmussen*, som medbestyrer.³⁾ Samme år var skolen udvidet med to klasser, så de elever, der ikke skulle optages i latinskolen, kunne beholdes, til de nåede konfirmationsalderen. I konkurrencen med andre skoler med bedre lokaler end Gregersens og Rasmussens,⁴⁾ der havde til huse i en tidligere fattigskole, var man kommet ind på det skråplan også at optage elever, der var uønskede andre steder. Efterhånden var skolen derfor ikke længere på højde med sit tidligere ry.

Vesterdal mødte med planer om at omdanne Gregersens og Rasmussens skole til en realskole. For at realisere den tanke, måtte han i første omgang skabe orden og disciplin. Denne kursændring afholdt imidlertid hverken Gregersen eller Rasmussen fra at fortsætte som lærere under den nye og langt yngre bestyrer.

Om de bestræbelser, der udfoldedes for at indføre en anden orden, indeholder Vesterdals dagbog en del oplysninger, blandt hvilke nogle karakteristiske eksempler er udvalgt. Om den første skoledag er indført: „Jeg var urolig og underlig til mode. Udmeldt en søn af pastor Buchwaldt men modtog i dagens løb 2 indmeldelser: En søn af forpagter Nyborg på Amagergården (13 år gl.) og en fra bogholder Mønster“. Der anskaffedes en skoleklokke og indførtes ordnet, klassevis oprykning til undervisning, når frikvarteret var forbi. Samme dag, det nye system trådte i kraft, var den lige tiltrådte bestyrer uheldig med sit første forhør: „Beskyldte Henning N. N. for at have taget en kniv. Frederik N. N. var den skyldige; jeg tog fejl af drengene“. „Oberstløjtnant Edvard Nielsen⁵⁾ var i dag efter min indbydelse i skolen for at fortælle børnene om krigen. Den gamle, snart i barndom vandrende skytteemand, fandt det mærkeligt, at jeg tog så militaristisk på tingene, jeg hvis fader hørte til *de opløsende grundtvigianere*. I øvrigt fandt han, at den militære side ved skolen: Opstilling o. desl. var fortræffelig“.

Det synes ikke at have voldt større problemer at gennemføre en kollektiv orden i skolegården. Det var i undervisningstimerne, vanskelighederne meldte sig. For den tidligere manuduktør har det sikkert været ikke så lidt af en omvæltning at få en forberedelsesskole som virkefelt, og navnlig at møde et elevmateriale, ingen hidtil havde kunnet styre.⁶⁾ Især i 5. klasse var en del urolige hoveder, hvorfor Vesterdal omgående stak tre lussinger ud og et par dage senere bragte spanskkrøret i anvendelse. De første gange som „håndtager“. Om drengenes reaktion over for revselse fortælles blandt andet:

„Almind, der havde fået det 3. *mådeligt* i historie, svarede mig på spørgsmålet, om han ville have prygl, eller jeg skulle tale med hans forældre: Jeg vil helst have klø! Det fik han så! Gress var trodsig, den første der endnu har været dette over for mig. Det er også den første, der har fået alvorlig prygl. Han bar det med anstand, så lille han endnu er, men til sidst bad han dog om godt vejr og lovede bod og bedring“. To drenge, der fik spanskrør for at være stukket af fra skolen, opførte derimod „en sand hylekoncert før, under og efter eksekutionen. Det er ret et par usle pjalte. Fritz Larsen, der i går skulle hente de to syndere, havde sagt i de respektive hjem, at drengene havde hylet ad Gregersen og kaldt ham *den gamle grå*. Jeg havde i den anledning 8 drenge i forhør og var i 3 hjem for at få sagen opklaret. Havde hos murer Svendsen det første sammenstød med forældrene. Han frabad sig, at jeg pryglede plejesønnen Peter N. N. Jeg kogte af harme men holdt mig i skindet. Pryglede Frandsen, fordi han havde sagt, at han ville pibe ad Gregersen. Tildelte så til sidst Fritz Larsen en grundig afstraffelse for hans løgn“.

Gregersen havde frarådet at rangere eleverne inden for klasserne på grundlag af resultatet i karakterbogen, men var stor nok til at komplimentere sin unge efterfølger for alligevel at have gennemført denne ændring. Ved den næste uddeling af karakterbøger var der mange, som græd hele timen, fordi de var „flyttet ned“. – Ved en bestemt lejlighed var der fra forældreside ytret utilfredshed med manglende orden på skolen. I den anledning blev alle de nye regler herfor indskærpet, og drengene fik dem for som lektie. Om resultatet heraf noteredes med en vis tilfredshed: „I dag mødte de næsten alle på minuttet, cand. theol. Petersen tegner dem op, der kommer for sent“, og „Gregersen sagde i dag til mig ude på legepladsen: Ja jeg vil sige Dem, at den måde, De har taget det på, har bragt meget bedre orden til veje, end der nogensinde var i min tid“.

Det disciplinære forhold gav jævnlig anledning til overvejelser,

som skal belyses med to eksempler: „I øvrigt hviler der lidt af en rædselens ånd over drengene, affødt af de nye bestemmelser og den uvante strengthed. Jeg spørger undertiden mig selv, om jeg ikke er for hård, men så ihukommer jeg Spencers ord: Anser du det for nødvendigt at være despot, så vær det til gavns!“ – „En såre uhyggelig dag. Vald. Larsen anmærkning for ulydighed af cand. Petersen. Jeg tugtede ham nede i gymnastiksalen. Ganske vist alvorligt, men ikke mere end ret var. Da lød en røst inde fra bræddevæggen: Det er ikke en behandling at give et barn! Jeg svarede igen med min myndigste stemme: Hvad kommer det Dem ved! Pas De Dem selv! Jeg vidste, og ved det ikke endnu, fra hvem røsten kom. Jeg har hele dagen været meget nedtrykt. Hvad om jeg fik rygte for at være en skoletyran, om man f. eks. skrev i bladene om mig. Det er godt, jeg slet ikke er så nervøs, som jeg før har været. Dog kunne jeg ikke lade være med at fortælle episoden til Rasmussen og Petersen. Måske må jeg til at tage reb i sejlene, men det er på den anden side min overbevisning, at jeg ikke burde være mildere end jeg er“. Avissskriveri blev der ikke noget ud af, men det hændte ofte, at den nye skolebestyrer hørte sig omtalt som „ham, der slår så meget“. Men når det er sagt, må det heller ikke forsømmes at gengive synspunkterne, som de kunne komme til udtryk i visse dele af forældrekredsen: „Mit humør ellers temmelig tarveligt. Jeg fik nemlig et højst ubehageligt besøg: Fritz Rasmussens moder kom og meddelte mig, at hun ville have drengen ud nu, han læste alligevel ikke noget. Vor karaktergivning var egentlig nonsens. Nej, prygl skulle sådan en stor dreng have, og det til gavns! Det var en temmelig uforbeholden kritik af min virksomhed“.

Efter fire måneders virke som bestyrer gjorde Vesterdal situationen op således: „Jeg har i de sidste dage været temmelig forknyt; det har ikke forekommet mig, at jeg har så stor magt over drengene som tidligere. Petersen, for hvem det altid kniber at styre dem, og som derfor må profitere af den respekt, de nærer for mig,

sagde forleden dag, at *højtideligheden* ikke var så stor som tidligere. Og jeg ved jo nok, hvorfor. Siden jeg for en måned siden pryglede Vald. Larsen, og den skrækkelige stemme lød til mig, har jeg ikke rørt en dreng før forleden dag. Jeg styrede hele *grejen* uden spanskror en måned, men jeg mærker nok, at der er dovne elementer, der nu kan trænge til en lille opstrammer. Viggo N. N., Chr. P. og Jørgen I. har også i de sidste dage fået sig en lille *spansk* overhaling. Jeg har også vist en større alvor og set mere mørk og *ærefrygtindgydende* ud. Det vanskelige er, det må jeg sande, bestandig at vedligeholde denne alvor. Men jeg mærker, at det er en nødvendighed. Jeg må ikke lade min naturlige godmodighed skinne for meget igennem, men være mere tilknappet, åndelig talt uniformeret. Tøjlerne har jo været grumme løse, og så snart de mærker, at jeg i mindste måde giver fir, så falder de straks tilbage i den gamle gangart. Det er ikke let at ændre en kadence, der en gang er blevet indlejret i organismen. Men ét er jeg dog glad over: Jeg mærker, at så snart jeg strammer mig op, kan det øjeblikkelig mærkes på hele troppen. Det vidner dog om, at jeg kan have indflydelse på dem. Et ved jeg også nu, og det er, at de skal tages med alvor. Nu er jeg vis i min sag og vakler ikke mere med hensyn til min pædagogiske metode – foreløbig. Notabene, jeg ved jo endnu ikke, hvilke erfaringer fremtiden vil skænke mig. Dog tror jeg ikke, mine anskuelser vil blive forandret.“

Den nødvendige kontakt med elevernes hjem praktiseredes dengang gennem besøg i hjemmene: „Aflagde om eftermiddagen forældrevisit hos tømrmester Poulsen (Gerhardts fader), hos postkontrollør Thomsen (Viggos fader), . . . Hos agent Bach, den lille Hjalmar lå syg i sengen, og jeg var inde at se til ham. Det var helt rørende, den lille stakkel ville ordentlig bukke for mig i sengen“. Som tidligere omtalt havde en fader i sin tid frabedt sig, at hans plejesøn revsedes. Andre steder så man anderledes på det opdragelsesmiddel. Om et besøg hos N. N. berettes: „ . . . at forældrene ikke gjorde vrøvl, da jeg pryglede Hans N. N., undrer mig nu

ikke. Fruen fortalte mig, at faderen undertiden havde regaleret ham således med riset, at blodet sprang af enden på ham“. Foruden disse systematiske besøg hos forældrene var der lejlighedsvis grund til at henvende sig i særlige anliggender: „N. N. bliver nu værre og værre. Jeg har både i går og i dag været på faderens kontor for at tale med ham om sønnen. Der bliver vist næppe andet for, end at jeg må udvise ham af skolen, men jeg gør det nødvendig. Det er dog en slags falliterklæring“.

Da indremissionær Hans Chr. Beck satte sin søn i skolen, indførtes i dagbogen: „Det er en kvik lille dreng men svagelig. Jeg er glad ved at få børn fra den kant. Det kan navnlig *jeg* trænge til! Kan Beck sende mig sin søn, der oven i købet hedder Vilhelm Beck, så kan vel også andre uden frygt for mit *fritænkeri*“. Om tilmelding i det hele taget blev der ved anden lejlighed noteret: „Ved kaffen talte jeg med bogtrykker N. N., der halvt om halvt lovede mig sine to drenge men derpå åbenbart igen trak i land, da han ikke fandt mine anskuelser tilstrækkelig *venstre*, og da han hørte, at efter min mening en dragt prygl ikke altid var at kassere.“

Egentlige vanskeligheder opstod næppe, fordi skolens forrige bestyrere, Gregersen og Rasmussen, begge havde valgt at forblive som lærere hos deres efterfølger, men lutter enighed var der selvsagt ikke altid. En dag havde en klasse lavet optøjer i gymnastiktimen, hvor en sergent var lærer. Det lykkedes Vesterdal at få „alle de skyldige i pibekoncerten til at bekende. Gregersen havde erklæret, at det ikke kunne nytte, jeg ville forfølge den sag. De fik en meget alvorlig tale“. Mentalitetsforskellen mellem de to ytrede sig gennem følgende iagttagelse: „Gregersen prygler drabeligt inde i 5. klasse, men jeg tror, det mangler *højtideligheden*. Jeg overværede tilfældigvis et par afstraffelser. Jeg troede først, det hele var grin“. Vesterdal spillede en aften skak med Rasmussen: „Vi talte til sidst om hans forhold til Gregersen. De kan ikke godt spændes sammen. Han fortalte mig, at Gregersen, før jeg købte skolen af ham, havde forlangt 11.000 og 1500 i gage om året.

Men jeg sagde til ham, vedblev Rasmussen på sin joviale måde: Jeg vil hverken eje dig eller skolen“. Lejlighedsvis var der dog tilløb til mislyde: „Gregersen er lidt bitter i disse dage, fordi jeg ikke forhindrer drengene i at skringe på legepladsen. Jeg har måttet sige til dem, at de ikke måtte *skræme* så galt, men ulykken er, at jeg egentlig ikke har i sinde at føre dette forbud igennem, så det er en stor pædagogisk fejl og heller kun for husfredens skyld, jeg har måttet give denne ordre. Min stilling kunne undertiden være lettere, således når Gregersen opfordrer mig til at inspicere hos Rasmussen, så skal jeg ikke nægte, at det er at sætte mig lidt i knibe...“. ... „Rasmussen var borte i dag. Han virker for øjeblikket for den kulturhistoriske udstilling, der skal være her i byen om nogle dage. Gud ved, hvordan vi to for fremtiden skal komme ud af det med hinanden. Sidst i forrige uge gav han ondt af sig, fordi timeplanen, d. v. s. den nye, ikke passede ham, og jeg agter ikke at finde mig i meget“. Ved en anden lejlighed så Vesterdal sig „nødsaget til at forbyde en dreng at løbe ærinder for Rasmussen. Det tager rent overhånd med hans benyttelse af drengene til sine privatærinder“.

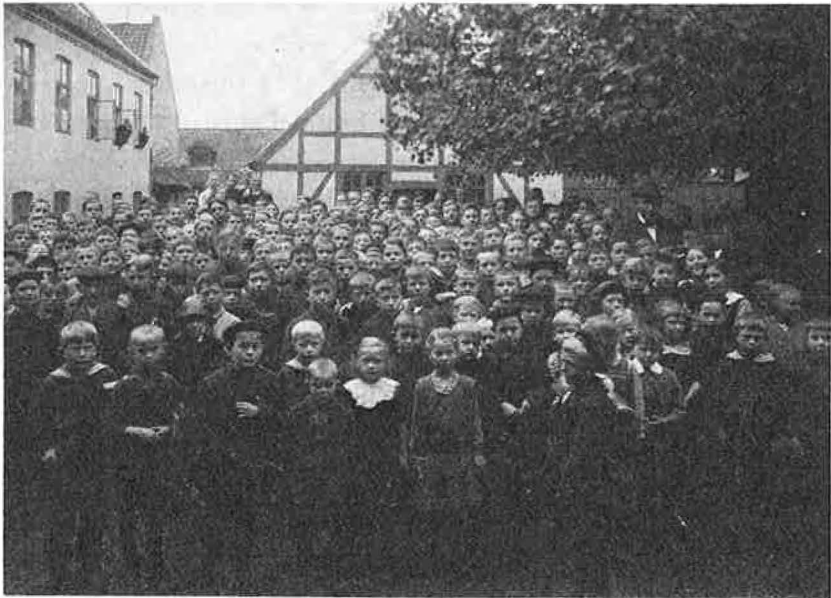
Den nye leder forstod at sætte sig i respekt, hvilket fik en gavnlig indflydelse, ikke mindst fordi planlægning og tilrettelæggelse af undervisningen sattes i system. Æren herfor tilkom i første række cand. theol. C. M. K. Petersen. Inden skoleårets begyndelse deltog han sammen med Vesterdal i et møde med Rasmussen, der havde ladet sig forlyde med, at det ville være en smal sag at lægge en timeplan for hele skolen. Det havde han for så vidt ret i, eftersom den hidtidige skemalægning var foregået på den måde, at bestyrerne fik de timer, de ville have, på de tidspunkter, der passede dem. De yngre lærere fik efter bedste beskab tildelt ledige timer. Petersen påviste det uheldige ved en sådan mangel på metode og stillede konkrete modforslag på en måde, der fik Vesterdal til at indse, at Petersen havde særligt talent for planlægning, orden og akkuratesse. Hermed indledtes et samarbejde, der inden

længe viste de to, hvordan de hver for sig skulle bruge kræfterne inden for et varigt kompagniskab.

Om de sidste dage inden juleferien i 1893 fortælles: „Jeg uddelte karakterbøgerne under megen højtidelighed. Et par salmer før og efter. Hele skolen var samlet nede i 6. klasse. Jeg holdt ingen tale, ønskede dem blot glædelig jul! Hvor det dog på sådan en dag gør godt at se børn, mange glade børn! De to sidste dage før jul fortalte jeg en historie, som jeg digtede selv på stående fod. Den handlede om drenge, som man ville føre i slaveri, og var frygtelig spændende. Er forresten ikke færdig endnu. 7. klasse var meget begejstret for min fortælling. De fortalte til Petersen, at de aldrig havde hørt noget så godt før. De andre klasser fik jeg ikke så godt med“.

Mere afmålt forekommer trods alt skildringen af en skovtur ud til Næsbyhoved Skov: „Efter en marchtur med mellemmad i en grusgrav kom vi tilbage til skoven, hvor jeg lod drengene lege røvere. På hjemturen var tørsten og trætheden nær ved at bryde disciplinen, hvad jeg ikke var særlig stolt af, da disciplinen netop er min *styrke*“.

Erfaringerne fra 1893–95 som leder af Gregersens og Rasmusens skole lærte Vesterdal, hvordan skolegerningen har sine mærke så vel som sine lyse sider: „Skoleærgrelser i mængde. Jeg kunne få i sinde at løbe fra det hele. Hvad kan jeg udrette, hvor kan jeg påvirke de drenge, så det får nogen betydning for dem?“ „I øvrigt tror jeg, min magt over drengene er i stadig stigning. Der er også ved at indarbejde sig en virkelig god ånd i dem. Således har de et par gange lavet et og andet i stand i klassen, et bord og lignende, og vel at mærke gjort det af egen drift. Naturligvis til syvende og sidst for at jeg skulle rose dem, men dette motiv kan jeg dog ikke kalde dårligt. Også på anden måde ser jeg deres gode vilje. Jeg har således befalet dem at tage huen af, når de marcherer ind fra gården og kommer til trappestenen, men nogle af dem river allerede huen af midt i gården“.

Parti af skolegården i Søndergade. Under linden ses G. M. K. Petersen (t. v.) og Vesterdal (t. h.). (Fot. 1917-18)

Dette indblik i halvfemsernes skoleforhold bør suppleres med de indtryk, Vesterdal modtog under sine tiltrædelsesvisitter. Da han præsenterede sig for stiftamtmanden, kammerherre Heltzen, sagde denne: „Ja De har overtaget Gregersens skole! Og så bød han mig over i sit private kontor og talte længe med mig, sagde at han havde interesseret sig for mig, da jeg kom hertil, for min faders skyld og takkede mig til sidst flere gange for besøget. Han er trods sine 75 år rask som en ung mand og næsten hyperåndsfriks. Derefter gik jeg til stiftsprovst Damgaard. Den gamle 86-årige højærværdighed modtog mig først lidt reserveret men tøede snart op. Jeg var jo gammel Borch-alumne og manuduktør ligesom han selv. For resten var han imod al det præliminæreksamensvæsen og rådede mig til kun at forberede til latinskolen. Endvidere lod han mig egentlig forstå, at jeg var gal at købe en skole, når jeg ikke fik gården med, og til sidst lod han mig også vide, at han ikke i mit

sted havde forladt Borchs Kollegium og manuduktionen for en sådan virksomhed. Det er en imponerende gammel kæmpekarl, hvis åndsklarhed og hukommelse ligefrem duperer et barn fra det 19. århundredes slutning“.

Et par dage senere aflagdes visit hos rektor: „Han var syg, men jeg talte med hans søster, tante Laura, var derefter på borgmesterkontoret hos etatsråd, borgmester Koch, der modtog mig særdeles venligt, raillerede lidt over vore skolelokaler og den gamle mangel på disciplin, lagde mig på sinde, at drenge skulle lystre, hvad jeg jo var godt enig med ham i, og sagde endelig ved afskeden, idet han grumme længe beholdt min hånd i sin, at kunne han nogen-sinde være mig til nytte, ville det være ham en glæde. Drak om aftenen en toddy henne i læseforeningen. Var hele dagen dårlig ved humøren“. – Hvad der har fremkaldt dette sidste udbrud af spleen, kan ikke ses. Det havde været mere forklarligt oven på den sidste visit: „Så gik jeg da op på bispegården for at præsentere mig for hans højærværdighed. Jeg kom i en ubelejlig stund, da der skulle være ordination næste dag, og jeg blev da også modtaget derefter, han var nær ved at smide mig ud; og at han sagde, at jeg en anden gang ville være velkommen, forsonede mig ikke meget“.

I juli 1895 kunne Vesterdal notere i sin dagbog:

„På skolen har alt gået fortrinligt i denne tid. Det forekommer mig, og jeg tror ikke med urette, at jeg får større magt over børnene, så mit ord, i hvert fald for mange af dem, er som en skreven lov. Men jeg har haft mange, mange mørke øjeblikke, hvor vanskeligheder af den ene eller anden art næsten syntes mig uovervindelige...“

„Afsluttede skolen med en ganske lille tale. Omtrent 50 års skolevirksomhed afsluttedes med i dag; fra aug. bliver jo skolerne forenede, og følgelig er den egentlige „Gregersens og Rasmussens skole“ dermed ophørt“.

Inden der skal fortælles om tiden efter august 1895, vil det

være ønskeligt at sige et par ord om Vesterdals forgængere på Giersings Realskole, og i tilslutning hertil meddele det væsentlige om hans overtagelse af denne skole.

II. F. F. Giersing og N. P. Jørgensen

Af de fynske realskoler, der eksisterede ved århundredskiftet, er Giersings den tredieældste.⁷⁾ Den er oprettet af cand. theol. Frode Fredegod Giersing (1824–85). Et par ord om hans fortid bør nævnes for at understrege hans nationale sindelag. Som frivillig havde han deltaget i Treårskrigen's to første felttog og derefter taget embedseksamen i 1850. Var så en overgang huslærer i Slesvig by, indtil han i 1852 blev adjunkt ved Flensborg Latinskole. Efter krigen i 1864 blev han fordrevet og nedsatte sig som selvstændig skolemand i Odense. Gennem byens vækst var opstået et behov for undervisning, som ikke længere kunne honoreres af den derværende latinskoles realafdeling. Oprettelsen af en skole, som ikke blot forberedte til gymnasiet, men også gav en afsluttende realundervisning, imødekom således et almindeligt ønske. Fra en beskedne begyndelse med kun 5 elever fik Giersing derfor støt fremgang. I 1873 indstillede han det første hold, ialt 6 elever, til præliminæreksamen. Inden denne afsluttende prøve i begyndelsen af firserne afløstes af *almindelig forberedelseksamen*, var 78 elever dimitteret med den såkaldte store præliminæreksamen.⁸⁾ Ved hans død i 1885 havde skolen 237 elever, hvilket er så meget mere bemærkelsesværdigt, eftersom der i 1874 var oprettet en kommunal realskole, Mulernes Legatskole.

Giersing så det ikke som et mål blot at meddele kundskaber, men søgte at udvikle sine elevers opfattelsesevne til at se og høre med forstand og eftertanke. Han havde blik for de opdragende sider i gymnastikken, som han gav en mere fremtrædende plads inden for timeplanen. Med megen tålmodighed forstod han at få noget ud af vanskeligere elever. Da han fik bedre lokaleforhold, samlede han den sidste lørdagstime de 4 ældste klasser til fore-

drag, hvor han uddybede det undervisningsstof, der var givet i den forløbne uge. De synspunkter, han derved gjorde sig til talsmand for, har han udviklet i et lille skrift med det motto, at et menneskes styrke viser sig i evnen til at bekæmpe sine tilbøjeligheder.⁹⁾

Efter Giersings død lod hans enke skolen fortsætte under ledelse af dens tidligere inspektør, cand. phil. N. P. Jørgensen (1843–1910).¹⁰⁾ Han havde været Giersing en god støtte og var ikke bange for at indføre noget nyt. For de fire ældste klassers vedkommende accepterede han, at en del af gymnastiktimerne om sommeren benyttedes til langbold. Desuden arrangeredes kursus i sløjd.¹¹⁾ Som skolebestyrer fik den lidt tørre og alvorlige mand imidlertid ikke heldet med sig. I løbet af en halv snes år gik skolens elevantal tilbage med ca. 40 %. Da han herefter ikke turde fortsætte, satte fru Giersing sig i forbindelse med Vesterdal. Tilbud om overtagelse fremsattes i januar 1895 gennem sagfører Krarup. Utvivlsomt var det herved ikke alene taget i betragtning, at der var brug for en håndfast leder, men også, at det af økonomiske hensyn var nødvendigt at slå to privatskoler sammen til én. Inden måneden var omme, ordnedes selve købet. Da det skete, var også pastor Koch¹²⁾ til stede som rådgiver for Vesterdal. Foreløbig opsattes en lejekontrakt.¹³⁾

En ung teolog uden kapital havde i løbet af to år således erhvervet to privatskoler, som han slog sammen til én. Herom kan ses i hans dagbog: „Grosserer Nielsen (æggeforretningen) lovede at låne mig penge; jeg blev meget rørt. Vidste ikke indtil i dag, hvor jeg skulle få pengene til fru Giersing. N.N.¹⁴⁾ nægtede mig nemlig så mange, som jeg gerne ville have haft“. Herudover har Vesterdal også fået støtte gennem frk. Sperling på Sandholt. Kontakten med hende var vist nok formidlet af godsforvalter A. C. Warberg, Erikshaab, der var en af Vesterdals meget gode venner.

Den skole, Vesterdal overtog, lå i Søndergade 5. Da Giersing begyndte der, havde han til at begynde med kun et enkelt lejet værelse i sidebygningen, der hørte til gæstgivergården „Hotel Skan-

dinavien“.¹⁵) Hans skole var efter 4 års forløb nået op på omkring 100 elever, hvortil det var let nok at skaffe udvidelse i en bygning, der var indrettet til hotel. I 1873 lykkedes det at erhverve en del af ejendommen, hvorved skolen fik sin egen gård. En gymnastiksal var indrettet i den østlige ende af den lange staldbygning, der har gavlen ud mod skolegården. Foreløbig brugtes gymnastiksalen uden varme og med grus på gulvet. I skolebestyrer Jørgensens tid blev lagt bræddegulv og opsat en ovn.

Den store lind i skolegården er, så vidt det kan spores, plantet af gæstgiver Lund. Men Giersing har hæget om træet, der som årene gik, voksede op og gav skolegården en egen stemning. Vel den navnkundigste af skolens elever, Sophus Michaëlis, der i 1881 tog afgangseksamen fra Giersings Realskole, har netop haft linden i sine tanker, da han skrev kantaten til skolens 50-års jubilæum.¹⁶)

Træet han planted,
end er det løvrigt,
sætter hver Aargang
livsfriske Skud.
Sikkert paa samme
fredede Boplads
Halvhundredaaret
randt uden Brudd.

Blækkede Fingre
fik vi vel dengang
– Livet gav siden
blodige Knoer.
Skolen for Livet
stod dog sin Prøve,
bænker til Fest om
Mindernes Bord.

Sporene drager,
Minderne mane
Venner som skiltes,
hjemad til Fest:
Klasser og Gaardsplads
Træet og Huset,
hvor vi har sprunget
højt over Hest.

Klokken har ringet:
glade vi strømmer,
Unge og Gamle,
til Frikvarter.
Gensynet slutter
Hændernes Kæde
– Skolen vi atter
samlende ser.

III. Grundtræk i skolens ordning efter 1895

Da det nye skoleår begyndte i august 1895, var skolernes sammenlutning en kendsgerning. I juni umiddelbart forinden havde skolen i Søndergade været nede på 143 elever, mens der i Overgade var godt og vel 110. Efter et års forløb nåede det samlede elevantal op på 279, hvilket var mere, end der nogensinde havde været i Giersings tid. I Søndergade var der imidlertid ikke plads til dem alle sammen. I de første år rummede den kun de fire realklasser og den ældste af forberedelsesskolens klasser (6.), de andre forblev i Overgade.

Planerne om at gøre Gregersens og Rasmussens skole til en realskole havde således fået en uventet løsning, som sandsynligvis også var den, der gav de bedste vækstbetingelser. Det daværende Odense var næppe i stand til at skaffe børn nok til to private realskoler.

Det sidste halvår inden sammenlægningen udnyttedes til planlægning og forberedelse, hvorunder de to skolers undervisningsplaner koordineres. Selv om det navnlig måtte ske under hensyntagen til eksamensskolens behov, måtte det på Giersings skole hidtil anvendte system lægges om, for så vidt angik undervisningstimmernes antal og varighed. For at opfylde Giersings ønske om, at drengene hver dag havde gymnastik, var skoledagens 6 timer i sin tid delt i 7 lektioner. Et sådant skema kunne ikke opretholdes i den ene del af de forenede skoler og ville være yderligere upraktisk, når der brugtes timelærere fra andre skoler.

Lærerspørgsmålet havde taget en overraskende vending under visit hos skolebestyrer Jørgensen: „Var nær gået fra koncepterne, da Jørgensen også ville være lærer under min ægide. Hvad skal jeg dog med ham! – Jeg får, som Petersen sagde, et helt ministerium af gamle skolebestyrere, hvis jeg nu også beholder ham; men hvad skal han gøre?“ – Et par dage senere: „Igen hos skolebestyrer Jørgensen, fremstillede alle mine betænkeligheder ved at

beholde ham; gjorde det på den hensynsfuldeste måde. Ingen resultat i nogen retning“. Efter i en månedstid at have tumlet med tanken om at få en tredje forhenværende bestyrer under sig, lyttede det, idet Jørgensen meddelte, at han ikke længere ville forblive ved skolen. Men så fik en af lærerne, cand. theol. Fr. Bruun-Rasmussen, kald i Hillerød:¹⁷⁾ „I den anledning var skolebestyrer Jørgensen hos mig og søgte igen plads, for hvad jeg ville byde ham. Han kan intet finde, der passer ham. Nu ser jeg mig nødt til at beholde ham, hvor betænkelig jeg end kan være ved det“. Dagen efter sagde Vesterdal til Jørgensen, at han „nok ville beholde ham. Han misforstod da så temmelig situationen, idet han talte om, at nu måtte jo også han stille betingelser“.

Besættelsen af inspektørposten forløb ikke uden friktion. På Giersings skole havde den hidtil været varetaget af marinemaler Lütken. Han følte sig hensynsløst behandlet, fordi han ikke skulle fortsætte som inspektør og gav tydeligt udtryk for sin misfornøjelse. Efterhånden synes hans bitterhed at have fortaget sig. I hvert fald kom han og Vesterdal efterhånden dog sammen i al venskablighed i privatlivet.

I juli benyttedes fem eftermiddage til besøg hos alle skolens forældre. I tiden fra 15 til 17 lykkedes det hver dag at nå omkring 15 besøg: „Jeg mødte gennemgående megen venlighed. At nogle enkelte var temmelig stupide kunne jo ikke forbavse mig. Jeg er omtrent færdig med lærerspørgsmålet, og det forekommer mig, at vi bliver et ganske habilt korps. . . . Sagen med Lütken er endnu ikke ude af verden; forleden dag havde adjunkt Teisen skældt mig ud til Gregersen for hensynsløshed. Jeg fortalte det til pastor Koch og var så forbitret, at jeg var ved at forløbe mig.“ Inspektørposten besattes med cand. theol. Chr. M. K. Petersen. Han havde fungeret som sådan ved skolen i Overgade, hvor han var tiltrådt et halvt årstid før Vesterdals ankomst. I bund og grund vidt forskellige fandt de to, at de gensidig supplerede hinanden. En sjældent gang kunne modsætninger komme til udtryk; men til Vesterdal

en menneskealder senere trak sig tilbage, var de faktisk uadskillelige i skolens ledelse.

I skoleåret 1898–99 inddeltes skolen i tre afdelinger: En forberedelsesskole, en realskole og en afslutningsafdeling. *Forberedelsesskolen* havde 6 klasser (1.–6.) og optog børn fra 5-års alderen. I dennes to nederste klasser benyttedes anskuelsesundervisning for at lette overgangen for de små fra deres første indsamling af erfaringer i hjemmet til den mere systematiske indpodning af kundskaber i skolen. Som et tilløb i den retning havde Vesterdal i sin tid foranstaltet et lille forsøg. På skolen i Overgade havde han ved hjælp af sand på en papplade fremstillet et Danmarkskort. Men da han spurgte børnene, om de kunne se, hvad det forestilte, blev han noget slukøret, da en af dem svarede: „Et ræveskind.“ Fra 6. klasse kunne børnene gå over enten til realskolens 1. klasse eller til afslutningsafdelingen, medmindre det var hensigten at få barnet ind i latinskolens 1. klasse. *Realskolen* bestod af 4 klasser (1.–4.). For at kunne indstille sig til afgangseksamen¹⁸⁾ fordredes tre års deltagelse i fuldstændig undervisning ved en eksamensberettiget skole,¹⁹⁾ og deraf mindst to år ved samme skole.²⁰⁾ Denne prøve afholdtes i tiden 10. juni til 15. juli. *Afslutningsafdelingen* var to-årig og bestemt for elever, der ville forlade skolen ved konfirmationsalderen. Den var for så vidt en videreførelse af de to klasser, 7. og 8., der havde været opretholdt i Overgade. Inspektør Petersen havde en væsentlig andel i oprettelsen af denne afdeling. Dens hovedformål var at bibringe eleverne sikkerhed i dansk stil, blandt andet som brevskrivning, og praktisk regning, herunder handelsregning, samt en hurtig og fast håndskrift. Ud over taleøvelse i engelsk og tysk fik eleverne også lidt undervisning i almindennende fag. Ideen var udmærket, men slog ikke rigtig an. Det er næppe helt usandsynligt, at forældre af forfængelighed afholdt sig fra at indmelde deres børn i noget, de mente var en sinkeklasse. Da tilgangen ikke svarede til forventningerne, ophørte denne afdelings eksistens fra 1901.

Ved den såkaldte mellemskolelov²¹) ændredes skolens struktur. Forberedelsesskolen skulle herefter kun omfatte 5 klasser og mellemskolen 4. Som et tredje trin fulgte realskolen med kun én klasse. De 10 klasser betegnedes imidlertid med fortløbende numre.

Ved nyordningen blev trangen til en afslutning ved konfirmationsalderen for så vidt mindre, eftersom selve mellemskolen sluttede for elever i 15-års alderen. Giersings Realskole var blandt de første til at indføre den ny ordning. Den var just ikke overvættets begejstret for det nye, og havde den anet, at den gamle skoleordning med almindelig forberedelseseksamen ville få lov til at bestå mere end nogle få overgangsår, var den måske blevet stående ved det gamle. I stedet søgte man snarest muligt at finde sin plads i enhedsskolen mellem kommuneskolernes nederste klasser og Odense Katedralskoles gymnasieafdeling. Allerede ved begyndelsen af skoleåret 1903-04 blev ældste forberedelsesklasse omdannet til første mellemskoleklasse, således at mellemskoleprøven kunne afholdes første gang i sommeren 1907. Det var ikke så nemt at være blandt de første, der foretog forandringen, for den officielle undervisningsplan var ikke i orden straks. Således kom planen for første mellemskoleklasse i maj 1904, altså et tidsrum på tre fjerdingår efter klassens oprettelse. Senere kom der så mange anordninger, cirkulærer og bestemmelser, at man ikke uden grund foreslog oprettelse af feriekursus med henblik på en orientering i hele dette kompleks.

Rent økonomisk var mellemskoleloven ikke gunstig for Giersings Realskole. Mange forældre foretrak at lade deres børn forblive i folkeskolen til omkring 11-års alderen. Ydermere skærpedes konkurrencen, da det blev lettere at oprette nye mellem- og realskoler i større stationsbyer. Skønt Giersings Realskole fra 1909 var begyndt at optage piger, fik den mindre tilgang. I 1912-13 var skolen gået ned på omkring 200 elever. Derefter voksede den atter til et gennemsnit omkring 330 og kulminerede i årene lige efter første verdenskrig med ialt 391 elever, 308 drenge og 83 piger.

Ministeriets tilsyn med skolen udøvedes gennem periodiske inspektioner. Undervisningsinspektøren, den senere professor Rønning, blev derigennem en god ven af skolen. Forholdet til hans assistent, cand. mag. Foldberg, var til at begynde med ret køligt. Det faldt Vesterdal for brystet, at Foldberg i hans nærværelse ytrede mishag over for matematiklæreren. Uvist på hvilken måde fik professor Nebelongs sanginspektion i 1902 et så uheldigt forløb, at der i dagbogen kort og godt står: *Skandale*. Skolens samlinger besigtigedes med mellemrum af den elskværdige konservator Hornung. I årene indtil første verdenskrig var han hver gang i stand til at give tilsagn om fornyet tilskud, normalt ca. 130 kr. årligt. Som noget helt nyt modtog skolen i 1905 et beløb på 75 kr. til anskaffelse af hjælpemidler til brug ved undervisningen i kemi. Da en sløjdsal indrettedes, påbegyndtes fra skoleåret 1903-04 en undervisning i sløjd for 6.-9. klasse.

Privatskolernes økonomi var indtil århundredskiftet næsten helt baseret på forældrenes betaling for undervisningen plus inventarierepenge, der senere bortfaldt, indskrivningspenge, dimissionspenge ved afgangseksamen og brændselpenge. Under og efter første verdenskrig forhøjedes skolepengene gradvist. For de nederste klassers vedkommende steg de fra 5 til 12-15 kr. månedligt, afpasset efter alderstrinet. For elever i de øverste klasser skete en fordobling fra 10 til 20 kr. om måneden. Moderation omkring 10-20 % blev ydet for yngre søskende. Brændselpengene steg fra 3 til 10 kr. årligt og nåede i tyverne et enkelt år op på 15 kr. Fra 1918 tog staten sin part, 3-5 kr. i eksamensgebyr.

Siden 1886 havde Fyns Stifts Sparekasse oprettet 2 fripladser ved skolen. I 1902 oprettede Odense byråd 3 fripladser, hvilket var af væsentlig betydning, eftersom skolen derved også fik del i statens tilskud til private realskoler.²²⁾ Fyns Stifts Patriotiske Selskab gjorde sig også gældende ved fra 1905 at oprette én hel, subsidiært to halve, fripladser.²³⁾ Også på anden måde ydedes støtte til ufornuende elever. I skoleåret 1902-03 fik en af skolens elever såle-

des tildelt geheimeråd Treschows skolelegat. Desuden udvirkedes hjælp fra enkeltpersoner (eller deres bo): Afdøde fabrikant S. Brandt, konsul J. L. Christensen, grosserer Thor Hansen, grosserer Henrik Nielsen (Odense Ægforretning) og frk. Jensen, St. Appergård. Da der i 1912 stiftedes en elevforening, påtog den sig blandt andet at hjælpe flinke elever; det samme gjaldt den senere dannede sammenslutning: Giersings skoles venner (se tillæg 3).

I 1919 forhøjede Odense byråd sit tilskud med 50 % på grund af dyrtiden, samtidig forøgedes også statstilskuddet. Lærerlønningerne sattes det følgende år op med et så stort beløb, at blot få elevers afgang ville vælte budgettet. Så galt gik det ikke.

Lærerne viste imidlertid stigende utilfredshed i gagespørgsmålet, hvilket ikke kunne undgå at fremkalde ærgrelser. De blev ikke mindre, da en avis bragte et læserbrev med kritik af brændselspengenes størrelse.²⁴⁾ Det daglige arbejde i skolen syntes dog ikke skæmmet af sådanne uoverensstemmelser, og efterhånden faldt sindene til ro. – Yderligere enkeltheder om den private skoles stilling skal ikke fremdrages i denne sammenhæng. Det kan være nok at nævne, at dens vilkår efterhånden bedredes, hvilket for Giersings Realskoles vedkommende kan belyses med nogle tal: Indtil 1914 svarede tilskud fra stat og kommune til 15 hele fripladser; senere, eksempelvis i skoleåret 1928–29, gav staten moderation til 83 elever, mens kommunen desuden opretholdt 11 fripladser.²⁵⁾

Siden august 1926 var for skolens egen regning oprettet en del nye fripladser, der også kunne søges til børn i de underste klasser.

Lærerpersonalet ved Giersings Realskole

Det er ikke uforståeligt, at en 32-årig skolebestyrer i 1895 følte det som en ejendommelig situation i sin lærerstab at tælle tre forhenværende bestyrere med en gennemsnitsalder på omkring 53 år, men samarbejdet gik udmærket. *N. P. Jørgensen* fik en længere

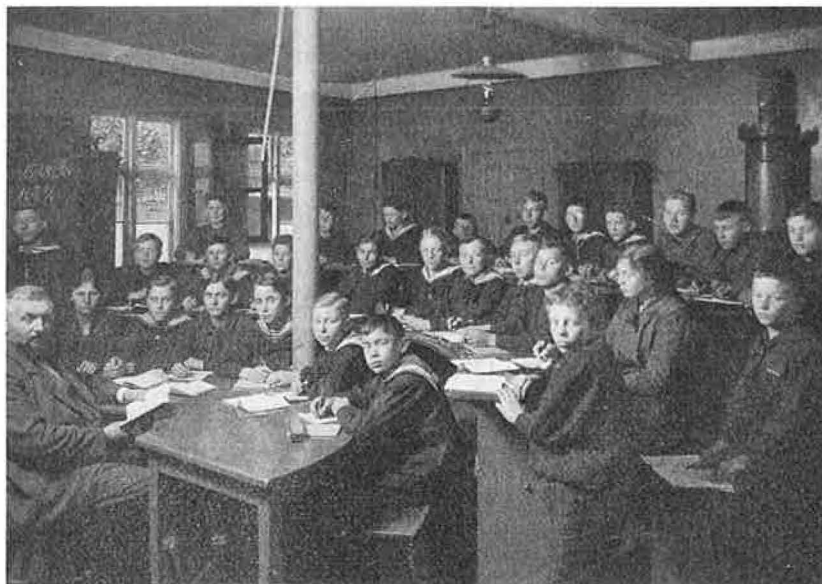
sygdomsperiode, der tog på hans kræfter. Selv om han atter kunne genoptage arbejdet, var han så svækket, at han i 1905 måtte trække sig tilbage. Vesterdal var da „oppe at se til gamle skolebestyrer Jørgensen, der sidder næsten lammet i sin stol og ordner insekter“.²⁶⁾ I skolens årsberetning fik han en tak for sine 35 år i skolens tjeneste: „En virksomhed, der har været af stor betydning for skolens udvikling, og som helt igennem har været præget af alvor og dygtighed, af retsind og uegennytte. Hans gamle elever vil sikkert med tak mindes hans samvittighedsfulde og grundige undervisning“.

Skolens matematikundervisning lå i begyndelsen ikke i så faste rammer som ønskeligt. Sygdom og andre uforudselige årsager havde tre gange i træk medført lærerskifte. I forståelse med cand. mag. P. T. Foldberg i undervisningsinspektionen opfordrede Vesterdal til sidst cand. theol. *C. M. K. Petersen* til at overtage det fag,²⁷⁾ og Petersen gik med på tanken. Han havde hidtil fortrinsvis været lærer i dansk. For dette fags vedkommende ændredes retningslinierne, da dr. phil. F. Rønning i 1898 var blevet undervisningsinspektør. – I stedet for som hidtil at udvikle elevernes formelle evne til at gengive stoffet omhyggeligt, så de lærte at benytte flere ord, udtryksmåder og vendinger, ville Rønning vænne dem til at karakterisere de i litteraturstoffet omtalte personer. Der var, som Petersen opfattede det, tale om at føre så meget som muligt af højskoleånden ind i realskolen. Han underkendte ingenlunde betydningen af at udvikle elevernes psykologiske sans, men fandt, at denne undervisningsform rummede en fare. Den kunne friste en lærer til at vælge litteraturprøver, hvori de skildrede personers temperament var for lidt sammensat, så de mere forekom som typer end som mennesker. Over for elever i 15–16 års alderen tvivlede han så meget på den Rønningske metodes gavnlige sider, at han ikke mente sig i stand til at følge hans ideer og derfor var sindet at opgive selv at have dansk som undervisningsfag. For en cand. theol. var det et voveligt skridt at gå over til at blive

lærer i matematik, ikke desto mindre lykkedes det udmærket. Petersen opnåede endog efter nogle år den anerkendelse, at undervisningsinspektionen anmodede ham om under Foldbergs sygdom at fungere som beskikket censor i regning og matematik.

Som det senere skal omtales, blev skolens engelsklærer i 1906 adjunkt i Århus. Petersen kastede sig da også over engelsk, et fag, som dengang var lige så fremmed for en theolog som matematik. Myreflottig som Petersen var, opnåede han efter grundige studier og deltagelse i kursus arrangeret af undervisningsinspektionen at kunne dimittere i engelsk fra 1915.

Under et pædagogisk kursus, der blandt andet omfattede regning og matematik, fremkom Petersen under en diskussion med den bemærkning, at nogle af de af Foldberg ønskede metoder vel var udmærkede, men næppe egnede sig for børn. Herover blev Foldberg så opbragt, at han gik sin vej. Da han senere udgav en regne-

C. M. K. Petersen underviser i sangsalen. (Fot. 1917-18)

bog, havde han imidlertid anvendt nogle af de forklaringer, Petersen under diskussionen havde gjort sig til talsmand for. Den senere professor Foldbergs brev til Petersen i den anledning følte med rette som en stor anerkendelse. Utvivlsomt var det også den episode under diskussionen, Foldberg hentydede til, da han i brev til Vesterdal karakteriserede Petersens væremåde som „suaviter in modo, sed fortiter in re“.²⁸⁾ I 1918, da skolen afholdt festmiddag for C. M. K. Petersen i anledning af 25-årsdagen for hans ansættelse ved Gregersens og Rasmussens skole, var Foldberg ikke i stand til at modtage indbydelsen. I sit brev herom til Vesterdal skrev han blandt andet: „Hvis jeg på nogen måde turde, ville det have været mig en stor glæde at tage mod indbydelsen. Der er ikke mange mænd inden for realskolen, hvem jeg sætter så højt som vor kære Chr. M. K. Petersen. . . . Jeg vil imidlertid foruden at sende hr. Petersen en hilsen på jubilæumsdagen bede Dem bringe ham min varmeste og hjerteligste tak for alt, hvad han har udrettet i og for Deres skole og for realskolen i det hele taget. Han er en af de fineste og nobleste arbejdere, realskolen har, besjælet af en almenånd og en interesse for skolens og sine kollegers velfærd, som gør ham til et forbillede og et lysende eksempel for – ja for os alle. Han er en mand, realskolen har grund til at være stolt af – måtte vi få lov til i mange år at beholde ham“.^{28a)}

Fra august 1895 virkede C. M. K. Petersen som skolens inspektør. Som sådan vågede han over den daglige orden ikke mindst i skolegården under frikvartererne og påså, at timeplanen blev overholdt. Han noterede de elever, der kom for sent om morgenen, og havde de været fraværende, var det ham, der afgjorde, om de mødte med tilfredsstillende attest. Ligeledes drog han omsorg for nødvendige ændringer, når en lærer udeblev. Ved hver måneds slutning udregnede han hovedkarakteren for hver elev på grundlag af de enkelte læreres fagkarakterer og bestemte således samtlige elevers placering i klassen.²⁹⁾ Desuden udarbejdede han så godt som alle officielle indberetninger og den ret omfattende time-

plan for hele året for alle klasser og lærere. Et uhyre vigtigt led i hans gerning var mødet hver eneste morgen med Vesterdal, på hvis kontor de to drøftede alle foreliggende spørgsmål. Deres samarbejde formede sig på den måde, at Petersen virkede bag kulisserne, mens Vesterdal med myndighed tog sig af det pædagogiske.

Da Giersings Realskole i 1916 fejrede sit 50-års jubilæum, skildrede Vesterdal sit forhold til Petersen med følgende ord: „... og jeg vil dertil føje en tak for de år, jeg har været her i Odense. Jeg blev godt modtaget, da jeg kom hertil som ung mand; i skolen i Overgade traf jeg en anden ung mand, nemlig inspektør Petersen. Jeg var trods min ungdom klar over den dygtighed og arbejdslyst, Petersen sad inde med. Vi to kom så i det samarbejde, som har varet gennem årene, og som forhåbentlig vil vare, til en af os falder fra, og det bliver vel sagtens mig først. Petersen har det som jeg mangler, uden dog at mangle, hvad jeg har“.³⁰⁾

I den første halve snes år efter, at Vesterdal havde overtaget skolen, var cand. phil. N. P. Jørgensen ældst i gårde blandt lærerne. Efter ham fulgte overintendant H. S. Jørgensen. I foråret 1902 fejredes hans 25-års jubilæum som lærer ved Giersings Realskole: „Jeg holdt festtalen om morgenen. Børnene pyntet smukt. Til aften alle vi lærere hos overintendanten. – Jeg endnu en festtale“. – Jubilaren underviste i et så prosaisk fag som skrivning og var en af de første, der gik bort fra den såkaldte kursivskrift, som kun lagde an på skønskriftsformerne.³¹⁾ I stedet gjorde han alle bogstaverne så naturlige og praktiske som muligt. I tiden før skrivemaskinen rigtig vandt indpas i erhvervslivet, spillede det selvsagt en betydelig rolle for de elever, der søgte en kontorplads, at de havde en ensartet og let læselig håndskrift. Vesterdal rettede i sin tale til Jørgensen en tak for den interesse, han altid havde vist det fag, han havde viet sine kræfter: „Der er dog til syvende og sidst intet, der ildner vore elever sådan som det, at de mærker, at vi selv er fuldt optagne af det, vi vil meddele dem, –

og vi selv får næppe nogensinde større interesse frem hos dem, end den, vi selv føler“.

Sammenkomsten om aftenen var vist den første, hvori alle skolens lærere deltog. Den benyttedes i hvert fald af Vesterdal til at sige et par ord om fælles opgaver og ansvar. Efter en hentydning til årets gladelige begivenheder – opnåelse af tilskud fra stat og kommune, oprettelse af en pensionskasse for lærerne, og hele skolens rent fysiske sammendragning til Søndergade – fortsattes nemlig: „... Det er i vort arbejdes godhed, vi må søge vore eksistensmuligheder. Det er unægteligt et alvorligt memento, men der er intet nedslående i det. Det er dette skolearbejde, der er sagt så uhyre mange kønne ting om, så mange og så kønne, at vi knap mere kan udholde at høre et af de typiske pædagogiske foredrag. Eftersom dette arbejde er blevet mig kærere og kærere, føler jeg mig stærkere og stærkere knyttet også med taknemlighedens bånd til Dem, der her ved skolen er mine medarbejdere. Det er dette arbejde, der gør, at vi til daglig kan se hinanden med glæde. Det er med tak for dette skolearbejde, og med håb for det, at jeg beder Dem forene Dem med mig i ønsket både for vor skole, at den ikke skal forsvinde i den store almenhed, og for *vor* skole, at den må bevare de gode traditioner, det som var det gode og ejendommelige på hvert sted før sammenslutningens dage. Samtidig må vi mødes i endnu et ønske for os her i skolen, at vi må få det bedste, der kan times en lærer: Et hæderligt eftermæle af vore elever“.

Marinemaler *J. M. F. Lütken* var student fra Nykøbing F. Latinskole og havde i sin ungdom lært skibsbyggeri. Efter en langvarig sygdom måtte han opgive dette arbejde og blev i 1870 optaget på Akademiet. Han udstillede første gang på Charlottenborg i 1876 og malede det følgende år på Skagen. Efter rejser til Middelhavet og Amerika for at gøre studier som marinemaler slog han sig ned i Odense, hvor han også havde en tegneskole for kvinder. Ved Giersings Realskole underviste han i tegning og geografi

samt virkede som skolens inspektør indtil 1895. Som lærer var han lidt tør, men i sin omgangskreds fandt han dog navnlig sammen med grundtvigianere. Efter hans død i 1905 bragte skolens årsberetning en nekrolog, hvori det blandt andet udtaltes: „Lütken hørte til dem, man skulle kende for til fulde at kunne værdsætte, og han var en af dem, der tålte et nøje kendskab: Mandig fastholden ved det, han anså for ret, og en sjælden trofasthed var grundtrækkene i hans karakter“.

En ny lærer i engelsk, *F. T. Bardram*, ansattes i 1895 og blev ved skolen, til han i 1904 blev adjunkt ved katedralskolen. Som lærer i tysk var *O. H. B. Blicher* fulgt med fra skolen i Overgade. Han havde været lærer på en herregård, var sirlig og pertentlig, hvilket kunne føre ham til i undervisningen at interessere sig vel meget for sprogets finesser. Da Blicher af helbredsgrunde måtte trække sig tilbage, afløstes han af den senere professor *Hans Brix*. Han var dengang cand. mag. med dansk som hovedfag samt latin og fransk som bifag. I mange odenseaneres øjne svarede Brix ikke helt til de gængse forestillinger om en lærer. Da han engang skulle have en vognmand til at hente noget tøj hjem fra banegården, var det vognmandens kone, der modtog bestillingen. Hun må have antaget Brix for en omrejsende skuespiller, der ville afhente truppens bagage, thi hun spurgte, om det måske var kostumerne. Da Brix efter sit bryllup i Struer ankom til Odense, havde han glemt sin gadedørsnøgle. Brudeparret måtte derfor midt om natten klatre op ad en stige til deres lejlighed.

Brix har senere udtalt, at han vegeterede i årene, fra han blev kandidat, til omkring 1906.³²⁾ Det er dog værd at nævne, at det var i Odense i 1905, han begyndte sin løbebane som litteraturhistoriker, og det var hans lærerkollega, den tidligere skolebestyrer Hans Rasmussen, der blev anledningen. Den 2. april ville Odense højtideligholde H. C. Andersens fødselsdag, og forlagsboghandler Milo ønskede at udsende en lille bog om digteren. Han henvendte sig til Rasmussen, der var kendt som forfatter af populære artikler,

og bad ham skrive bogen. Rasmussen var villig til at skrive om H. C. Andersens barndom,³³⁾ men turde ikke binde an med hans digtning. Han foreslog i stedet Milo at spørge Hans Brix, om han ville påtage sig arbejdet. Skønt Brix kun havde et par måneder til opgaven, gik han ufortrødent i gang med at læse hele Andersens ret omfattende produktion. Da det var gjort, skrev han en afhandling på 4 ark uden at bringe noget fra andre forfattere. Derefter læste han igennem, hvad Brandes havde skrevet om H. C. Andersen og slettede i sit eget arbejde så vidt muligt alt, som også fandtes hos Brandes.

Gennem det foredrag, Brix holdt om H. C. Andersen i Håndværker- og Industriforeningen på hundredårsdagen, henledes opmærksomheden på ham.³⁴⁾ Borgmester Dithmer henvendte sig til ham om assistance ved indsamling af materiale til det museum, som byen efter forslag af Ernst Bojsen og bankdirektør Heide havde besluttet at oprette til minde om H. C. Andersen i det hus, som alle dengang var enige om måtte være digterens fødested. Brix rejste til København for at opsøge alle endnu levende, som havde kendt H. C. Andersen, og det lykkedes ham – (navnlig hos familien Collin og frøknerne Melchior) – at erhverve det væsentligste af de klenodier, som har gjort H. C. Andersens hus til en seværdighed. Hos frøknerne Melchior stiftede han bekendtskab med Andersens dagbøger, der dog var bestemt for det kongelige Bibliotek. Efter studium af disse fremvoksede Hans Brix' doktordisputats: „H. C. Andersen og hans eventyr“. Det var Dithmers hensigt at oprette en kommunal stilling som musæumsinspektør for Brix, der så småt var begyndt at forberede sig til denne gerning. Da Brix i 1906 blev adjunkt i Ålborg, anbefalede han med varme sin gode ven, Giersings Realskoles inspektør, C. M. K. Petersen, til dette hverv, der blev den anden side af Petersens livsgerning.

Sammenlægningen i 1905 af en forberedelsesskole og en realskole medførte ikke, at de nederste klasser blev genstand for min-

dre opmærksomhed end realklasserne. Under et besøg i København i foråret 1895 havde Vesterdal rettet det spørgsmål til frk. *Ingeborg Rump*: „Om hun ville sætte sig ind i alt det mest elementære (også børnehaver) skolevæsen vedrørende og så overtage en del timer hos mig efter ferien. Hun var villig, og jeg tror, jeg har haft en god ide“. Ved skolen virkede hun gennem 17 år som lærerinde i dansk og anskuelse for de små i forberedelsesskolen.

Ved overtagelsen af Giersings Realskole stod Vesterdal med fire lærerinder. Frk. *Fanny Kehlet* og *Thora Jensen* havde begge været ved skolen i Overgade. Thora Jensen tog sin afsked fire år senere, da hun giftede sig, mens Fanny Kehlet fortsatte så længe, at hun opnåede at flytte med til Nonnebakken. Med sit rolige temperament og fortræffelige greb på at behandle småbørn indførte hun årgang efter årgang i regnekunstens mysterier og eksercermæssig skrivning. Ældst af lærerinderne var *Rasmine Mortensen*, som havde været ansat ved skolen i Søndergade siden 1878 og forblev der til 1921. Hun stammede vist fra et velsitueret gårdmandshjem, men var gået ind til et ægteskab, hvor hun også, før hun blev enke, måtte sørge for hjemmets underhold. Trods trange kår i et par små og beskedne stuer på Klingenberg, havde hun taget en slægtning til sig som plejedatter. Hvad det materielle angik, var fru Mortensen i sjælden grad fordringsløs, men besad en særlig evne til at finde lykken og skønheden i det ubetydelige og dagligdags. Både skolebestyreren og inspektøren kunne tit smile over den barnlige og troskyldige naivitet, der kendetegnede hendes undervisning. Begge måtte de dog bøje sig for hendes forunderlige evne til at sætte børnenes fantasi i bevægelse, når hun ville påpege det kønne og gode i livet.

Efterhånden som afgang i lærerstaben fandt sted, kom nye kræfter til. I 1907 tiltrådte cand. theol. *S. P. Lassen*, et fint og kultiveret menneske, der var vokset op på proprietærgården Sellebjerg mellem Marslev og Birkende. Han havde først været lærer ved Hindholm Højskole nordvest for Næstved og var af den slags, der

også tog sig af eleverne uden for skoletiden. I sine yngre år tog han dem med på cykletur til sit barndomshjem. Senere blev det tradition, at ældste klasse lige inden julen tilbragte en fornøjelig aften i hans hyggelige ungarlehjem i Allégade. I mange hen-seender var han en pudsig type, der altfor let lod sig drille. Som et godartet eksempel kan fortælles, at en pige engang satte sig ned under bordet for at nyde et stykke mad. Lassen opdagede det og bruste op til alles fryd. Mens han derefter stod for at falde til ro, så han kunne genoptage undervisningen, hørte man ham fyldt med forargelse mumle: Og så sådan et stort stykke pøsemad! Med årene kneb det mere og mere for ham at styre eleverne. Han havde den vane, når han blev rigtig vred, at han med den ene hånd løftede katederlæget lidt, så det rigtig larmede, når han klaskede den anden hånd i. Det fristede selvsagt eleverne over evne, så deres opførsel nærmede sig det hjerteløse. Ikke sjældent kunne pigerne være næsten værre end drengene. Når det så en sjælden gang indtraf, at en time gik til ende uden episoder, kunne han være næsten grædefærdig af lykke og vidste ikke alt det gode, han ville gøre for sine elever.

En streng og noget særpræget lærer var *Niels Petersen*, der underviste i naturfag. Det foregik i sangsalen, hvor den høje, slanke og elegante mand yndede at vandre op og ned på gulvet bag bageste eller mellemste bæk. Var der en elev, som herunder pådrog sig hans mishag, kunne der vanke „nødder“. Det var aldrig klogt at sige, man havde glemmt sin bog; med megen sarkasme blev den uheldige uvægerligt spurgt, om han også havde glemmt sin mad. Til gengæld viste Niels Petersen altid påskønnelse, når han mærkede, at en elev ud over at gengive lektien viste evne til at „ræsonnere“. I 1912 kom frk. *Karen Seyer-Hansen* oprindeligt for at tage sig af forberedelsesklasserne. Efter et årskursus i dansk med svensk og tysk, førte hun senere også op til realeksamen i de fag. Hun kunne godt være lidt striks, men var til det yderste strengt retfærdig i sin bedømmelse og behandling af eleverne. En

Fru Mortensen underviser i 4. klasse. (Fot. 1917–18)

meget habil lærer var *C. J. Munksgaard*, der, efter at Vesterdal afhændede skolen, søgte over i det kommunale skolevæsen.

Det vil ikke være rigtigt at nævne alle lærerne i denne forbindelse. Navnlig for de yngres vedkommende slår eget kendskab ikke til, så det vil være svært at oplyse noget om den enkelte. I Tillæg 2 findes en fortegnelse over samtlige skolens lærere. Som afslutning på dette stykke skal blot tilføjes et par bemærkninger om nogle af de lærere, der blot har haft enkelte timer ved skolen, samt endelig ikke at forglemme gymnastiklærer *C. F. Hansen*.

Skolens bestyrer og inspektør var begge cand. theol.er, men holdt sig fjernt fra faget religion. For de ældre klassers vedkommende var det præster, som underviste i dette fag. Således blev det overtaget af pastor *A. J. Rud*,⁹⁵⁾ der lige efter århundredskiftet var flyttet ind i en lejlighed i den søndre del af ejendommen i Søndergade 5. Da han var sognepræst for Ansgar sogn, faldt det na-

turligt ved indvielsen af Ansgar Kirke den 30. november 1902, at „honoratiores samledes i 3. klasse, og processionen udgik fra skolen“. Vist nok eneste gang, dens lokaler fandt anvendelse i officielt øjemed for andre end skolens elever og forældre. Egne børns skolegang i Søndergade medførte efterhånden, at tre fædre påtog sig deltidsundervisning. Det drejede sig om de to sognepræster, *A. G. Elmquist* i Sanderum⁸⁶) og *C. F. Wested* i Stenløse,⁸⁷) der i nævnte rækkefølge afløste Rud. På samme måde blev dyrlæge *H. P. Hansen*, der havde Broholmgården i Bellinge, lærer i zoologi. Han må have haft kulinariske interesser, eftersom han ofte sluttede sin eksamination med at spørge, om det dyr, der havde været på tale, kunne spises, og i bekræftende fald om det smagte godt.

Skolens mangeårige sanglærer, kantor og klokker ved St. Knuds Kirke, kammerråd *C. Larsen*, stod navnlig i børnenes øjne som en original. Hos ham fik fredsforstyrreere tildelt „nævlinger“ med taktstokken. På de senere år var de næsten smertefri og morede børnene næsten lige så meget som at se ham komme anstigende på kolde vinterdage med muffe. Han var tilknapet af væsen og kunne fremsætte sin kritik i bidende form. Fra 1874 til 1916 stod han som musikforeningens dirigent, og af sin elev på det musikalske område, Carl Nielsen, betegnede han som en enestående musikpædagog. Forstanderen på tvangsarbejdsanstalten i Klaregade, *Clemens Pedersen*, der også var translatør i tysk, havde enkelte timer på skolen. Han var noget af en buldrebase og næppe nogen stor pædagog. Med sine elever stod han på mere kammeratlig fod end dengang normalt. Ikke desto mindre var han i kraft af sin indsats i elevforeningen og i skoleplantagen Vejrupkrat⁸⁸) et overordentligt stort og godt aktiv for skolen som bindeled til gamle elever. En anden særpræget type var kommunelærer *K. G. Rasmussen*, der ved Giersings Realskole udelukkende underviste i sløjd. Hans hovedinteresse – skolehaven *Opad* og friluftskolonien ved Hasmark Strand – fik indirekte betydning for skolen

i Søndergade, idet hans erfaringer fra de to foretagender bidrog meget til, at friluftslivet i Vejrupkrat sattes i system til glæde for både elever og lærere. – Indtil årene lige før første verdenskrigs udbrud var i reglen en eller to af garnisonens officerer faste time-lærere.

Inden overtagelsen af skolen i Søndergade noterede Vesterdal en dag i sin dagbog: „Gymnastiklæreren fra Giersings skole var hos mig – hans øjne hang ved mine læber“. Hvad samtalen drejede sig om er ikke oplyst; af C. M. K. Petersens optegnelser kan vist sluttes, at det var ved den lejlighed gymnastiklærer Hansen fik at vide, at han måtte holde sig fra flasken. Det er i hvert fald en kendsgerning, at han fra den tid blev afholdsmand og skolen beholdt ham til han i 1925 var fyldt 70 år. Hansen var som 15-årig kommet ind på Hærens Elevskole,³⁹⁾ dengang – i 1870 – utvivlsomt den mest disciplinerende af landets undervisningsanstalter. Efter gennemgang af denne aftjente han sin værnepligt, gennemgik korporal- og sergentskole og blev udnævnt til sergent, før han var 20 år. Han fik distinktion for flid og duelighed samt 8-års hæderstegn. Uvist af hvilken grund gik det pludselig skævt for ham, og i 1890 blev han afskediget af krigstjenesten. Da han i hæren var uddannet som gymnastiklærer og endda havde været anvendt som sådan ved officersskolens yngste klasse, var han derefter blevet ansat ved Giersings Realskole. Da han tiltrådte der, var der ikke gode betingelser for gymnastikundervisningen. Først da den gamle gymnastiksal i 1903 underkastedes en gennemgribende restaurering,⁴⁰⁾ og Hansen havde gennemgået et kursus i moderne gymnastik, blev det muligt at gennemføre en rationel gymnastikundervisning.

Som ingen anden lærer var C. F. Hansen yndet af eleverne. Han havde en naturlig myndighed og var samtidig djærv og frisk af tankegang på en måde, der vandt elevernes tillid. Selve gymnastiktimen indledtes med en appel, hvor Hansen førte sin protokol som en militær rapportbog. Når det var sket, havde han i re-

Gymnastiklærer Hansen i gymnastiksalen. (Fot. 1917-18)

gelen et par rosende eller dadlende bemærkninger, og somme tider fandt han det passende at tilføje et belærende foredrag. Nok kunne fantasien nu og da løbe af med ham, som f. eks. når han berettede om, hvordan han som dreng fra en mastetop var sprunget i vandet i Fåborg havn. I de nederste klasser slugte man det råt, og med undren lyttede man til hans råd om, hvordan man skulle finde op til en våge, hvis man var faldet gennem isen! Overdrivelser af den art var næsten uundgåelige; thi gymnastiklærer Hansen havde mangt og meget på hjerte. Grundtanken i hans enetaler var at indprente drengene gode leveregler. Han var utrættelig i sin omsorg for på alle måder at indskærpe betydningen af orden og renlighed, af at hærde og styrke sit legeme og udvise viljestyrke. Når klasserne om sommeren rykkede ud på eksercerpladsen til boldspil, fik eleverne i reglen fuld formations- og marchfrihed, når Ansgar Kirke var passeret. På disse mange daglige ture frem

og tilbage var der altid nogle, der holdt sig op ad Hansen. De satte ham ind i deres problemer og lyttede til hans råd. Allerede før århundredskiftet var han en lille tyksak, men han var adræt og havde et jernhelbred. I kraft af sin levende fremstillingsevne var hans korpus dog ingen hindring for at lære drengene gymnastik. Han havde dertil et stort register af djærve vitser, når det drejede sig om at animere de slappe. Kunne en dreng ikke springe op i bommen, foreslog Hansen ham som regel at stå op på et stykke papir; navnlig agiterede han kraftigt mod krogede knæ, luddende skuldre og andre unoder. I sit halvfjerdsindstyvende år lod han en dreng demonstrere, hvordan man svingende i en trapez, hængende i knæhaserne, kunne springe ned på benene. Drengen var uheldig og faldt, men den aldrende mand nåede at gribe ham, så han ikke slog sig.

Ved skolens afslutning i 1925, da Hansen gik af med pension, bragte Vesterdal ham en hjertelig og varm tak for hans arbejde gennem årene. Fra gymnastikinspektør K. A. Knudsen fik Hansen brev med tak for alt, hvad dygtigt og godt han havde udrettet for den opvoksende slægt. Elevforeningen gjorde ham til æresmedlem.

Skoleområdet i Søndergade

Ved ejendommens overtagelse i 1895 havde kun ét undervisningslokale, sangsalen, vinduer ud mod gaden. Alle andre klasser var i sidebygningen ind mod købmandsgården i nr. 7. Da farver Osterhammel, som havde butik i den sydlige del af hovedbygningen, flyttede ud, indrettedes klasseværelser til underskolen i hovedbygningens stueetage. I april 1902 blev det således muligt at skaffe plads til de sidste tre klasser fra skolen i Overgade.⁴¹⁾ I 1903 blev gymnastiksalen som foran omtalt sat i stand, og samtidig indrettedes et sløjdlokale med 30 høvlebænke. I 1914 indrettedes klasseværelser også på første sal i hovedbygningen. Omtrent samtidig afløstes baggårdens retirader med de skrå sæder af sanitære instal-

lationer i hovedbygningens stueetage; håndvaske var der dog ikke tale om. Som den sidste større bygningsmæssige ændring blev „gamle Maries“ lille lejlighed inddraget og omdannet til håndarbejdsklasse.⁴²⁾

Den største skavank var mangel på belysning. Kun i sangsalen⁴³⁾ fandtes to petroleumshængelamper. Undervisningen en mørk vintermorgen stillede derfor lærerne over for megen opfindsomhed for at få det bedst mulige ud af timen. Forholdene i gymnastiksalen var langt fra ideelle. Egentlig omklædning var der ikke plads til. I et lille forrum med stengulv skiftede man om til gymnastiksko, og kun de lidt større drenge tog jakken af og optrådte i skjorteærmer.⁴⁴⁾ Disse ulemper blev i 1930 dramatiseret i et anonymt brev. En meget stor gene var det rædsomme søle, der i tøbrudsperioder opstod i skolegården. Den, der faldt, måtte ganske simpelt skrubes ren. Det foregik ved en af de tre vandhaner i gavlen til gymnastikhuset. Hos gymnastiklæreren udlåntes en lineal som skraber. I de grovere tilvælde var det nødvendigt med kammeratlig bistand, hvilket ofte førte til et ekstra vandforbrug, så den faldne derefter måtte stille sig til tørring ved klassens kakkellovn.

Af hensyn til de elever, der kom med toget, begyndte undervisningen først et kvarter over otte. For at kunne slutte sidste time klokken 14, varede de tre første frikvarterer kun 5 minutter hver. For de nederste og mellemste klasser var gården *legeplads*, de ældre elever havde fast tilholdssted i hver sit hjørne af skolegården: tiende klasse i det nordvestlige, i krogen under halvtaget, og niende i det nordøstlige hjørne ved vinranken. Hvad der ellers kan fortælles om livet i skolegården, er næppe anderledes end det, der kan siges om børns leg i andre skoler. Udenomsbekvemmelighederne også i frikvarteret var primitive, og det gjaldt også for lærerpersonalet. I det lille lærerværelse var der knap nok plads til alle, så inspektøren i gården havde jævnligt selskab af kolleger. Lærerinderne holdt til i et klasseværelse for de helt små.

Når klokken ringede som tegn på, at frikvarteret var forbi, stillede man op klassevis og rykkede ind under gymnastiklærerens kommando. To gange om året var der i anden anledning brug for hans arrangementstalent. Dels skabte han stil over ældste klasses gymnastikopvisning, der gennemførtes i en nogenlunde hensigtsmæssig påklædning: lange hvide lærredsbukser, hvid skjorte og rødt skærf. Dels var det ham, der den sidste eftermiddag inden sommerferien forestod gymnastiksalens udsmykning med flag og grønt. Den næste dag, ved afslutningshøjtideligheden, var det altid en stående vending i Vesterdals tale, at aldrig havde salen været pyntet smukkere end i år.⁴⁵⁾

Ånd og tone i den gamle skole i Søndergade

Skildringen af skolens indretning og omtale af dens lærerkræfter bygger som nævnt i indledningen på overleveret materiale. I beskeden omfang indgår også egne erindringer, blandt andet også i den ganske korte beretning om skolegangen. Hvordan det lykkedes for Vesterdal og Petersen at tilpasse undervisningen efter udviklingen og kravene i det praktiske liv er ikke – og skal heller ikke – med i denne fremstilling. En behandling af det emne er en opgave for fagfolk. For en lægmand skulle det derimod nok være muligt at udtale sig lidt om det præg, Vesterdal og Petersen satte på skolen.

Det skal forsøges i det følgende og vil især ske på grundlag af Vesterdals dagbog. Her skrev han blandt andet: „Hører stadig væk rygter om, hvad folk siger og har sagt om min overtagelse af Giersings skole. Alle ved, hvad jeg, da jeg den 31. f.m. besøgte lokalet sammen med fru Giersing, blev modtaget med derude. Tavlen var trukket frem i skolestuen og indeholdt ordene: *Op med gamle og ned med Vesterdal*“. – Det viste sig også, at navnlig de ældste elever ikke var indstillet på den orden, han ønskede. Både bestyreren og inspektøren fik i den anledning nogle vanskeligheder

af overvinde, men mødte i øvrigt forståelse hos forældrene, som indså, at et nyt regimente ville være til fordel for skolen.

I februar 1896 måtte Vesterdal ud at glatte på en ubehagelig pryglehistorie: „Bardram havde slået Henry N. N. og bl. a. også ramt ham i baghovedet. Drengen hjem, faderen lægeattest fra stadslæge Nommels om en bule så stor som en toøre og blodunderløbne steder. Jeg hos faderen og Bardram hos mig – en såre ubehagelig eftermiddag“. – At skolebestyreren på det tidspunkt havde skabt respekt om sig, kan ses af hans dagbog for den følgende dag: „En franskmand tegnede for børnene på den sorte tavle, fik 10 øre fra hver, så han gik gladelig herfra med godt og vel 10 kr. Da han tegnede Bismarcks skaldede nakke, så jeg, at børnene nøje betragtede mig for at se, om det nu også gik an.⁴⁶⁾ To af de små nede fra Overgades skole var så høflige, at de i en bidende blæst stod med kasketten i hånden midt på legepladsen“. Som en udfordring oven på denne selvsikkerhed indtraf lidt senere: „En sand Tycho Brahesdag i skolen. Aage N. N. havde snydt med sin karakterbog, ikke vist faderen den i tre uger,⁴⁷⁾ sagt løgn etc. Ejnar . . . havde opgivet forkerte lektier hjemme i tre måneder, han var oppe og fik prygl. Poul N. N. havde i fire måneder ikke vist sine forældre sin karakterbog, havde raderet i den og skrevet falsk navn. I sandhed en drøj dag!“ – Den kom dog ikke til at stå som et isoleret tilfælde. I de nærmest følgende dage afslørede adskilligt, der krævede kraftig indgriben, og i de fleste begivenheders kølvand fulgte samtaler med hjemmene. Som de bemærkelsesværdige episoder skal antydes fem forskellige: Cand. phil. Blicher havde ladet en dreng afstraffe af sine klassekammerater. – En udenbys elev, der boede hos sin bedstemoder, havde slået hende, så hun ikke længere turde have ham boende, og moderen måtte tage knægten ud af skolen. – Et par småfyre havde rapsset en appelsin i en butik. – En dreng blev under leg stukket med kniv, blodet flød, og hans lille broder besvimed. – To andre brødre havde stjålet penge, kniv og diverse småting fra deres kammerater.

Fra samme periode findes også: „Var omkring hos mange forældre for at melde dem, at deres poder, der til sommer skulle optages i latinskolen, ikke egnede sig til det“. – Mere glædeligt, men nok så belastende var konfirmationsvisitter: „Blev ligesom i går overalt særdeles venligt modtaget men må desværre drikke vin hvert sted, jeg kommer, og det er egentlig besværligt nok at holde ud“.

I efteråret 1902 var der anledning til at holde lærerne til ilden. Herom har dagbogen blandt andet: „Jeg tog *frygtelig* fat i skolen for at få præcision i lærernes komme. – Det var ikke morsomt“. – Af hensyn til eleverne er det dog næppe sket ved at tale højlydt. Vesterdals evner i den retning, når han gav en balle, var ellers i høj grad velkendt. Hertil hentydede pastor Elmquist i en sang til en sammenkomst:

Jupiter tonans⁴⁸⁾ var en Ka'l,
vist omtrent som Vesterdal.

Lidt efter lidt bevirkede hans korte, fyndige tordentaler, at han kun sjældent behøvede at gøre brug af spanskrøret, og inden længe ophørte han helt dermed. Meget betød det også, at han havde en egen evne til at irettesætte på så indtrængende vis, at den, der havde forsét sig, virkelig indså, han havde gjort noget forkert, og at han stod over for en retfærdig dommer. At Vesterdal til trods for sin tilsyneladende gammeldags indstilling alligevel var påvirket af de moderne skoletanker, kom han selv ind på i en tale ved skolens jubilæum i 1916: „Den gamle skole satte ofte drengene i en kampstilling over for skolen og lærerne, og set fra et drengesynspunkt skabte det romantik. Der var noget fjernt mellem lærer og elev, der var stil og form over samværet. Men lydighedsforholdet var ofte af en ret udvortes art. Nutidens skoleliv er meget anderledes, thi lydighedskravet hævdes ikke så absolut“. ⁴⁹⁾

Som lærer havde Vesterdal dansk og historie som hovedfag, og

det var inden for de områder, han engagerede eleverne, når han optrådte som vikar. Som dansklærer påviste han vort sprogs rigdom på udtryksmidler og forklarede digterværkernes skønhed i ordvalg og tankedybde. I historieundervisningen levendegjorde han fortidens personligheder, så eleverne vandt indsigt i menneskenes forskelligartede tankegang og handlemåde. Samtidig stræbte han efter at vække interesse for de virkelig betydende begivenheder i samtiden. Hans fortrinlige evner til at fængsle eleverne og få stoffet til at fæstne sig i deres hukommelse var én side af hans personlighed som skolemand. En anden var mindre påagtet i det daglige, men bidrog i det stille til at præge skolens ånd: Det var en del af hans væsen, at morgensangen var i harmoni med årstiden og stemningen. Selv gjorde han sig hver dag megen umage med at vælge den sang, han syntes egnede sig bedst. Når han havde andet og mere på hjerte, det kunne være et skoleanliggende eller en begivenhed ude i den store verden, fik klasserne altid et par ord med på vejen, inden de forlod sangsalen, – og altid i en form og med vendinger, enhver kunne forstå.

Hans særlige evner som taler viste sig frem for alt ved den årlige afslutningshøjtidelighed efter endt eksamen. Det kan i øvrigt spores, at han fra 1897 ligefrem søgte at fastlægge en tradition, idet han dengang sagde: „Det kan gøre ondt at se de afgående elever have så travlt med at komme ud af skolen, at der ikke er tid til at sige lærerne farvel, – som om det var en tvangsarbejdsanstalt! Det er derfor en glæde, at skolens ældste klasse har fulgt skolens tradition at pynte den sidste skoledag“. – Mange af hans manuskripter til taler fra senere højtideligheder indeholder tanker, der stadig har aktualitet. For blot at nævne et enkelt eksempel fremhævede han betydningen af selvbeherskelse som en væsentlig betingelse for, at ens fremtid ikke domineredes af tilfældigheder. Det er ganske interessant at se, at han i 1917 udtalte, at skolen aldrig før havde sendt et hold ud til forhold, der var så uvisse. Kun ét var sikkert: Konkurrencen ville blive større! Derfor

måtte skolen se det som et mål at dygtiggøre ungdommen på det praktiske område. Han forudså indførelse i brug af praktiske hjælpemidler som et nødvendigt led i skolens fremtidige undervisning. Hans tanker herom var så meget forud for deres tid, at de foreløbig ikke kunne blive andet end visioner. Her lønner det sig selvsagt ikke at gå yderligere i enkeltheder; et talermanuskript kan engang ikke vise, hvorvidt dets indhold bundfældede sig hos tilhørerne. Tilmed foreligger der et udsagn om, hvordan de optog hans ord:

„I 40 år var det ved skolens afslutning en glæde og en berigelse at høre hans ejendommelige og stærkt personligt prægede tale til de ældste af eleverne. Skønt også da noget tilbageholdende på den indre varme, kunne han ikke lade være at give udtryk for sit ellers blufærdigt dækkede indre liv og sin kamp for livsforståelse“.⁵⁰⁾

Direkte påvirkning af sine medarbejdere brugte Vesterdal ikke. Indirekte virkede han gennem sit eksempel og var altid rede, hvis en usikker og famlende søgte råd og vejledning.⁵¹⁾ Gennem samtaler med lærerne forstod han at lytte opmærksomt og var altid interesseret i at høre andres mening. Han gav den enkelte lov til at udfolde sine evner, som det passede bedst, og påskønnede ethvert godt resultat, uanset ad hvilken vej det var nået.

Som det tidligere er omtalt, havde Vesterdal i sin tid imod Gregersens råd gennemført, at eleverne hver måned skiftede plads i klassen efter den sidst opnåede hovedkarakter. Senere kom han til at nære tvivl om, hvorvidt en sådan omrokering egentlig var formålstjenlig. Herom skrev han i 1920: „Konflikt med inspektør Petersen i anledning af, at jeg ikke vil have månedlig omflytning, dvs. den synlige del af denne, af eleverne“. Et par dage efter fortsattes: „En vigtig dag i skolens historie. Jeg ønskede, at vi forsøgsvis, til vi blev klar over, at prøvetiden var lang nok, skulle undlade den korporlige del af omflytningen. Petersen var imod det, og det syntes, som om lærerne var det også, og jeg bad da alle

om en skriftlig udtalelse om spørgsmålet, når vi mente, at prøvetiden havde varet tilstrækkelig længe“.⁵²⁾

Ved skolens 60-års jubilæum i 1926 henvendte Vesterdal sig specielt til sine medarbejdere og sagde blandt andet: „Inspektøren ordner alt skolen vedrørende, min kone administrerer ejendommen, gymnastiklæreren varetager det disciplinære, og mine øvrige medarbejdere gør det resterende arbejde. Kun én ting skal jeg have æren for, jeg har forstået at omgive mig med gode medarbejdere“.⁵³⁾ – Det kan måske forekomme som en velturneret smiger at bruge det ordvalg, men det var ubetinget ment som en dyb sandhed. Gennem årene var grundlagt et samarbejde, hvor lærerne af sig selv handlede i skolebestyrerens ånd. Men navnlig var ordene udtryk for beskedenhed. Den ytrede sig også som en vis angst for i det ydre at virke fremtrædende. Af hensyn til de tidligere bestyrere bibeholdt Vesterdal så vidt muligt begge skolers navne fra tiden, før han overtog dem. I skrivelser fra ministeriet blev skolen som regel kaldt: Odense private Realskole. Ved festen i 1916 sagde undervisningsinspektøren, professor Rønning, i den anledning blandt andet:

„Dette med navnet er ellers ved at bringe os lidt i vildrede i ministeriet. (Skolen) . . . hedder Giersings Realskole og Odense private Realskole men er Vesterdals skole. Ville det være unaturligt, om skolen, efter at den i et halvt århundrede har båret sin grundlæggers navn, nu kom til officielt at hedde Vesterdals skole?“⁵⁴⁾ – I en festtale er et forslag af den art måske snarere udtryk for en hyldest, og opfordringen til en navneforandring var aldeles frugtesløs.

I de senere år var Vesterdal optaget af at gøre skolen til en selvejende institution og omgikkes med planer om opførelse af en helt ny skolebygning. Til dette formål erhvervedes en naboejendom i Falen. Men kræfterne slog ikke mere til, og i løbet af 1931–32 trak han sig mere og mere tilbage. Da han endelig afstod skolen, var det faktisk kun en formalitet. Han var forinden gledet ud

af det daglige virke og nåede ikke at nyde et otium; dertil gik det for hastigt ned ad bakke. Ved hans død i 1936 blev sagt mange kønne ting. Blandt disse skal her fremdrages en særpræget, men på sin vis rammende karakteristik fra en tidligere lærer, Jørgen Christensen:⁵⁵⁾

Vor gamle Lærer

Ved F. C. N. Vesterdals Bortgang

Der gaar en Mand og pløjer den milde fynske Muld
og nynner paa en simpel Sang, der saadan faldt ham ind;
en Sang om gamle Dage, om Mindets gode Guld,
om Tanker, der fik Fæste i Barnets Foraarsind.

Og Visen vugger Tanken som Somrens lune Vind
til Drengetid og Vokstid, til Livets Lykkeland;
til Skolestuens Syner, til Gaardens grønne Lind,
hvis Duft han aldrig glemte, den stærke Bondemand.

Der grønnedes saa meget i denne gamle Gaard,
og mange ranke Rygge gik gennem Porten der.
En mild og mandig Hersker i fyrretyve Aar
i Visdom og i Godhed fik skabt en Ungdomshær.

En Vismand uden Fagter, en stille Tankens Mand,
skønt Mester – altid lyttende med ydmygt Tjenersind.
Han kendte ej til Glimmer, hans Hus stod ej paa Sand;
med Jævnhed talte han til os fra Aandens ranke Tind.

Nu kom der Bud om Kvælden til mig og mange fler:
din gamle Lærer sover det lange, dybe Blund.
Og Minderne de vaagner, de fylkes mer og mer
som Anemoner bryder i Vaarens stille Lund.

Vi bøjer os og takker for dine gode Ord,
 for alt, hvad du har skænket ud af dit Hjertes Glød,
 for alt, hvad du har plantet i ung og frodig Jord,
 for Sjælelivets ædle og evigunge Frø.

I 1903 var Vesterdal blevet medlem af skolekommissionen. Opgaver af den art brød han sig ikke meget om, men han har næppe kunnet undslå sig. Det kunne han imidlertid over for realskolelivet, hvor han helt overlod deltagelsen til inspektør Petersen, der både havde lyst og evner til dette arbejde.⁵⁶⁾ Ufatteligt er det blot, at han også kunne få tid dertil. Hver skoledag før klokken 8 var Petersen i Søndergade, og han var den sidste, der forlod skolen der. Man så ham så i hastigt tempo mod hjemmet på Platanvej, hvorfra han knap en timestid senere ilede mod Fyns Stiftsmuseum. Når han kom hjem fra administrativt arbejde der, rettede han engelske stile og matematiske opgaver samt varetog den planlægning, han havde påtaget sig som inspektør. Men det var ikke det eneste, han havde at rive i. Gennem mere end 40 år var han et aktivt medlem af bestyrelsen for Odense Musikforening, hvor han tog virksom del i arrangementet af de stævner, der afholdtes.

Da den gamle skolebestyrers arbejdskraft i løbet af skoleåret 1931–32 ikke længere slog til, påtog inspektør Petersen sig at føre skolen videre i det samme spor, indtil der fandtes en ny ejer. Undervisningsministeriet godkendte dette bestyrerskifte, som vel også kunne være blevet et ejerskifte. Men da Petersen på det tidspunkt havde passeret 60-årsalderen, turde han ikke påtage sig denne opgave, der på den ene eller anden måde måtte medføre en ny skolebygning. I februar 1933 overtog skolebestyrer Aage Johannes Fast, der hidtil havde virket i Svendborg, Giersings Realskole som ejendom. Men som den, der havde eksamensretten for skoleåret 1932–33, beholdt C. M. K. Petersen det pædagogiske ansvar, til udgangen af juli.

Inspektør Petersen gjorde sig højt fortjent ved Giersings Realskole. Mindet herom overgås af hans indsats for Odense bys musæer. I særlig grad kom H. C. Andersens hus til at stå hans hjerte nær. Han videreførte, hvad Hans Brix havde påbegyndt, og var med til at skabe folkemusæet i Ejler Rønnows Gård. Senere nåede han at omorganisere stiftsmusæets forskellige afdelinger. Blandt de mindeord, der fremkom ved hans død i 1942, var ingen mere oprigtige, end dem, der stammede fra hans efterfølger som museumsinspektør, cand. mag. Sv. Larsen:⁵⁷⁾

„Som embedsmand var han et forbillede på flid, uhyre samvittighedsfuldhed og pligttroskab. Han elskede arbejdet og besad en sjælden evne til at lægge det til rette, således at han kunne overkomme det utrolige. Og den, der stod ham nær i det daglige samarbejde, satte pris på hans usvigelige loyalitet og hans store hensyntagen og vil altid bevare mindet om en sjælden retlinet personlighed.“

Tillæg 1. Opvækst og studietid

Frode *Christian* Valdemar er som den ældste af en stor børnefolk født på og har sammen med sine søskende taget navn efter gården *Vesterdal*⁵⁸⁾ i Udby sogn, nær Middelfart. Forældrene var levende optaget af tidens åndelige spørgsmål, og så længe økonomien tillod det, var deres hjem samlingssted for en kreds af interesserede mennesker med det grundtvigske livssyn. Christian var ikke robust og næsten overfølsom af sind. Med skolegang gik det derfor kun så som så. Først fra 1878 fik han en mere regelmæssig undervisning sammen med den senere gymnastikinspektør K. A. Knudsen. De to drenge vandrede til privatundervisning skiftevis i Gamborg og Asperup, hvor præsterne Nyborg og Lassen læste latin og græsk med dem. Efter et vinterophold på Askov kom Christian i 1881 på Døckers kursus i København. Tre år senere tog han artium og blev alumne på Regensen. Da hjemmet omkring det tidspunkt ramtes af en økonomisk katastrofe, måtte han tjene til livets ophold ved undervisning og se i øjnene, at han næppe kunne gennemføre et studium. Som 25-årig blev han indkaldt til forplejningskorpset. Hans egnethed til rutinemæssigt kontorarbejde har næppe været fremtrædende, så da han hjemsendtes efter 15 måneders tjeneste og tog afsked med intendanten, fandt han, at det var „den tørreste afsked“, han nogensinde havde taget. I november 1889 var Christian atter civil og for første gang til the hos professor Madsen: „Professoren syntes ganske glad ved at se mig. ... Jeg følte mig ilde til mode, da Balslev'erne⁵⁹⁾

i prof. Madsens umiddelbare nærhed lydelig udtrykte deres forundring over at se mig der“. Hvorvidt disse sammenkomster overhovedet havde betydning for studiet, er ikke godt at vide. Målbevidst personlig indsats var i hvert fald den første forudsætning for at opnå et godt eksamensresultat. Over for det krav veg Christian ikke tilbage. Efter et hårdt slid i opløbet tog han i januar 1892 theologisk embedseksamen.

Christian mødte megen gæstfrihed hos oberst Thorkelin i Kastellet, hos hvem han faldt godt til, selv om han ikke delte sin værts interesse for havebrug: „Nu i sommertiden har vi været ude i haven, jeg har roet i kanalen enten med oberstinden eller den yngste frøken. Vi drilles lidt men forliges ellers meget godt. Somme tider sætter obersten, der hele tiden går og roder i haven, mig til at vande, så er jeg ikke henrykt“. Det er troligt, han oprindeligt er introduceret hos Thorkelin gennem sin fader, der også var veteran fra Treårskrigen.⁶⁰) De andre steder, Christian havde sin gang, var han imidlertid indbudt som led i datidens støtte til de studerende.

Det var dengang ikke ualmindeligt, at der inden for formående kredse i hovedstaden var en del, der åbnede deres hjem for studenter. Christian fik og påskønnede også tre sådanne tilholdssteder. Et var hos grevinde Tusnelde Moltke, ved hvis bord en del studenter samledes hver onsdag middag. Her gik samtalen livligt, og mange spørgsmål sattes under debat. Sjælen i disse samtaler var grevindens plejedatter. Skønt hun var svagelig og ofte sengeliggende, var hun overordentlig belæst. Et andet sted var Christen Bergs hjem, hvor sønnerne Sigurd og Ejnar skaffede studenter lejlighed til at følge politiske samtaler i den bevægede tid i firserne. I et tredje hjem, i Rosenvænget, mødte Christian megen venlighed hos den senere professor Valdemar Vedel og følte, at han herigennem fik indblik i en helt ny verden.

Tillæg 2. Lærerpersonalet ved Giersings Realskole 1895 - 1932

Navn	ansat	vedtegning
Andersen, Johannes Valdemar f. 1899	1922-1926	lærereks. 1920 Od., fra 1927 ved Ny Carlsbergvejs Skole
Andersen, Robert Villy Herve (1906-64)	1926-1940	lærereks. 1926 (Odense), senere Assens komm. skolevæs., sidst Slagelse.
Andreasson, Karl Aksel Wallberg f. 1899	1920-1921	lærereks. 1920 (Odense), senere Fåborg komm. skolevæsen.
Bardram, Frederik Tietgen (1869-1929)	1895-1904	cand. mag., senere lektor v. Odense Katedralskole.
Bennike, Bodil f. Krogsgaard f. 1886	1931-1956	forskolrelærerindecks.
Blicher, Otto Hans Brøchner (1854-1914)	1895-1903	cand. phil., senere translator i fransk.

Navn	ansat	vedtegning
Bloch, Emmy Frederikke (1886–1962)	o. 1916	cand. phil., senere leder af Kur- sus af 1878.
Bosse, Christian Adolf Andreas (1867–1953)	o. 1905–08	officer, sidst oberst af fodf.
Brix, Hans Nicolaus (1870–1961)	1903–1906	cand. mag., sidst dr. phil., pro- fessor.
Busk, Carl Jensen (1857–1933)	1882–1896	fra 1905 medforstander ved Odense Seminarium.
Busk, Valborg Jensen (1883–1970)	1903–1916	senere Pigerealskolen i Odense.
Carlsen, Niels Christian (1866–1941)	1901–1907	cand. mag., lærer ved Mulernes Legatskole (1891–1934) og han- delsskoleforstander.
Christensen, Carl Marius f. 1898	1924–1938	senere mag. scient. lektor ved Sønderborg Statsskole.
Christensen, Jørgen f. 1899	1927–1931	lærereks. 1925 (Skårup), førstelæ- rer Næsby (Fyn), senere Varnæs.
Damgaard-Pedersen, Christian f. 1909.	1931–1938	lærereks. 1931 (Odense), senere viceskoleinsp. i Assens.
Elmquist, Alfred Georg (1850–1930)	1896–1900	sgpr. i Sanderum, se note 36.
Eriksen, (Jens?) måske f. 1864(?)	1903–1904	senere kommunelærer i Odense.
Fogh, Georg Wilhelm Fre- derik (1858–1943)	1898–1899	kaptajn af fodf.
Gregersen, Nikolaj (1838–1925)	1895–1906	lærereks. (Jelling)
Hansen, (Caroline Henriksine) måske f. 1880	1904–1907	lærereks. (1904,?, Odense,?) måske senere Odense komm.skolevæsen (?).
Hansen, Hans Peter (1864–1918)	o. 1910–13	dyrlæge i Bellinge.
Hansen, Christian Frederik (1855–1933)	1890–1925	tidl. uoff., uddannet ved gymna- stikskolen.
Jensen, Jens Andreas navnef. til Djelbo (1878–1966)	1913–1918	tegnelærer, kunstmaler.
Jensen, Jens Peter (1866–1932)	o. 1896	cand. phil., senere skoleinspektør v. Mulernes Legatskole.
Jensen, Thora	1895–1899	tog afsked e. indg. ægtesk.
Juel-Hansen, Cai Aage f. 1906	1931–1971	lærereks. 1931 (Odense).
Jørgensen, Eigil Vilh. Vald. (1865–1937)	o. 1906	kaptajn af fodf.
Jørgensen, Hans Steffensen (1845–1925)	1877–19..	overintendant.

Giersings Realskole

Navn	ansat	vedtegning
Jørgensen, Jørgen Sørensen (1874–1916)	1899–1907	lærereks.
Jørgensen, Niels Peter (1843–1910)	1870–1905	cand. phil.
Kall, Johan Christian (1867–19..)	o. 1895	kapellan pro loco ved St. Knuds Ke.
Kehlet, Fanny Kirstine Sofie (1866–1947)	1895–1937	privat lærerindekursus.
Koefoed, (Oscar?) evt. (1883–1949)		måske lærereks. 1904 (Blågård).
Køster, Aase f. 1909	1932–1934	lærereks. 1932 (Odense), gift Jørgensen
Larsen, Axel		officer.
Larsen, Carl (1845–1929)	1893–19..	lærereks., kontor og klokker v. St. Knuds Ke., kammerråd.
Lassen, Søren Peter (1865–1947)	1907–1931	cand. theol., se Fynske Årbøger, 1939, s. 140–68.
Lütken, Johan Mathias Frederik (1841–1905)	o. 1891–1905	cand. art., marinemaler.
Madsen, Elna f. 1900	1921–1929	tog afsk. e. indg. ægteskab.
Mejlsø, Ingvar Marius	1897–1900	cand. phil., senere lærer i Århus og Lemvig.
Mortensen, Rasmine f. Hansen (1850–19..)	1878–1921	ueksamineret.
Munkgaard, Carl Jørgen (navnef. fra Nielsen i 1921) f. 1890	1914–1938	lærereks. (Gedved) senere Korsløkkesk.
Møller, Cathrine Barfod (1859–1946)	1919–1931	ueksam. håndarbejds lærerinde.
Nielsen, Marius Gerhard (1891–1970)	1919–1922	lærereks. 1919 (Od.), senere skoleinsp. Korsløkkeskolen
Nielsen, Jørgen Holger f. 1899	1920–1924	lærereks. 1920 (Od.), senere Glad-sakse komm. skolevæsen
Pedersen, Peter Johan Severin Clemens (1869–1944)	1905–1932	translatør, forst. f. Odense Tvangsarbejdsanstalt.
Petersen, Christian Mathias Knud (1869–1942)	1895–1934	cand. theol., musæumsinsp.
Petersen, Niels Kristian (1884–1957)	1911–1939	lærereks. 1905, årskursus.
Petersen, Thora f. Blæsbjerg f. 1903	1929–1933	
Poulsen, Thorvald Christian f. 1900	1921–1924	lærereks. 1921 (Od.), senere i Skellerup, organist sst.

Navn	ansat	vedtegning
Quistgaard, Axel Wright (1881–1966)	o. 1910	pers. kapellan ved St. Knuds Ke., senere sgpr. i Kbh og fra 1936 i Vedsted.
Rasmussen, Christian Laurits Hannibal f. 1889	1925–1956	tidl. uoff., udd. v. gymnastikskolen.
Rasmussen, Hans (1848–1921)	1895–19..	lærereks.
Rasmussen, I. I.	1895–1897 1899–1900	underofficer, tjenestegørende.
Rasmussen, Knud Godefroy (1869–1935)	1912–	lærereks. 1891 (Vordingb.). kommunelærer.
Ravnløkke, Hans Simon Han- sen f. 1887	1918–1922	lærereks. 1918 (Odense), senere handelsskoleforst.
Rosendal, Gustav (1868–1934)	1903	lærer v. Mulernes Legatsk., kan- tor v. Thomas Kingos Ke.
Rud, Anders Jensen (1868–1945)	1902–19..	sgpr. v. Ansgar Ke., senere bis- kop, se Fynske Aarbøger, 1961, s. 14 f.
Rump, Ingeborg (1867–19..)	1895–1912	alm. forberedelsesceks.
Schrøder, Olav (1872–19..)	1916–19..	gymnastiklærer f. piger.
Scott-Hansen, Walther (1898–1970)	1922–1925	lærereks. 1920 (Od.). senere As- sens komm. skolevæsen, sidst Pi- gerealskolen i Odense.
Seyer-Hansen, Karen f. 1891	1911–1951	alm. forberedelsesceks., årskursus i tysk.
Silkeborg, Vilhelm Kristian (1872–19..)	1906–19..	cand. theol., senere først. f. Sin- dal priv. mellem- og realskole.
Spillelose, Sigrild Nielsen (1883–1963)	1919–1949	forskolelærerindeceks.
Thierlein, Alfred f. 1901	1924–1927	lærereks. 1922, kst. skoleinsp. Mulernes Legatskole.
Thyssen, Erik Pontoppidan (1881–1971)	1925–1934	sgpr. v. Ansgar Ke., senere stifts- provst i Haderslev.
Vesterdal, Thora f. Illum (1872–1956)	1913–1918	ueksam. håndarbejds lærerinde.
Voldsgaard, Hans Victor f. 1885	1914–1918	lærereks. 1913 (Silkeborg), kom- munelærer i Esbjerg.
Welen, Jacob Valdemar navnef. fra Nielsen	1918–19..	lærereks. 1894 (Skårup), senere kommunelærer.
Wested, Christian Frederik (1868–1949)	1916–1926	sgpr. i Stenløse, senere provst, se Fynske Aarbøger, 1971, s. 100 f.
Zerlang, Johan Reimer (1849–19..)	1896–1898	adjunkt v. Odense Katedralskole.
Ørsted, ...	1896–1898	cand. phil., senere lærer i Kø- benhavn.

Kildehenvisninger: Skolens årsberetninger. Da disse i årene o. 1900–30 ikke indeholder oplysninger om ansættelse, til- og afgang, er desuden benyttet: (1) Indberetninger om lærerforhold ved de højere almen-skoler 1916–29. Undervisningsmin. arkiv, 2. dpmt, (Rigsarkivet) samt derværende indstillinger til afgangseksamen m. m. (2) Diverse håndbøger, især: Studenterne fra 1861, 1887–89; Theologisk Stat 1927, 1941 og 1949; Dansk Skole-Stat; Dansk Præstehistorie 1869–84; Danmarks Præstehistorie 1884–91; Weilbachs Kunstnerleksikon; Danske Dyrslæger 1779–1947.

Fortegnelsen er dog ikke udtømmende og efterlader i et par tilfælde tvivl. Når den overhovedet præsenterer sig så omfattende, som tilfældet er, skyldes det hjælp fra overlærer Cai Aage Juel-Hansen, der har været lærer ved skolen 1931–71. Blandt kilderne, der er benyttet under hans meget omhyggelige eftersøgning, skal navnlig fremhæves: Odense skolevæsenes kontor, Har. Smith: Odense Seminarium gennem 50 Aar (1945) og A. Thierlein: Mulernes Legat-skole på Hunderupvej 1893–1968.

For dette store arbejde bringer jeg overlærer Juel-Hansen en hjertelig tak.

Tillæg 3. Foreninger med tilknytning til Giersings Realskole

(Målsætningen er anført ved passende brug af den oprindelige udtryksform).

1. Giersings Realskoles Eleveforening

I 1912 stiftedes foreningen af tre tidligere elever af afgangsholdet 1887, hestehandler Anders Andersen, kommunelærer Raben Korch og forstander Clemens Pedersen. Den satte sig som mål at fremme kammeratskabet mellem tidligere elever, at yde hjælp til flittige og begavede elever fra mindrebedmlede hjem samt at udsætte flidsbelønninger og foretage det fornødne for at bevare mindet om tidligere bestyrere af skolen samt evt. om forhenværende lærere og elever.

Fra 1.4.1913 gav foreningen, for ét år ad gangen, to halve og fire kvarte fripladser. Medlemskontingentet var i begyndelsen 2 kr. om året eller mindst 50 kr. én gang for alle.

Indtil 1932 har følgende siddet i bestyrelsen i én eller flere perioder: Almind, Anders Andersen, Ove Bech, Egil Borre, K. Ewald, Carlo Hansen, Hoffmann Jensen, Aage Johansen, Aage Jørgensen, P. Jørgensen, Raben Korch, A. Lange, Aage Michelsen, H. Nielsen, Kaj Nielsen, Clemens Pedersen (formand i hele perioden), K. G. Rasmussen (redaktør af medlemsbladet), J. V. Saksø, C. F. Simonsen, Stage, Thillerup og Harry Weber.

2. Andelsselskabet Vejrupkro

I 1914 stiftede gamle elever og venner af skolen et selskab for at oprette en plantage til glæde for skolens elever og erhvervede med dette for øje et smukt bakkedrag i Vejrup på den nordlige side af hovedvej 1 og lige øst for Blommenslyst kro. Hensigten hermed var at åbne elevernes blik for naturens skønhed og give dem sans for god fritidsbeskæftigelse i frisk luft. Det håbedes

herved at skabe et bindeled mellem skolen og de forskellige årgange af dens elever.

Det første år deltog et halvt hundrede elever. Under ledelse af to lærere, K. G. Rasmussen og Clemens Pedersen, plantedes det første år 3-4000 planter (eg, bøg, fyr, gran, birk, røn, hassel, enebær, tuja, mirabeller m.m.). Der blev anlagt gange, gravet brønd og rejst flagstang.

Deltagerne betalte 20 øre om måneden til planter og materialeanskaffelse. I 1914-15 erhvervedes et lille træhus, der havde været benyttet som tegnestue under opførelse af Odense teater. Da huset flyttedes til Vejrupkrat, blev det muligt at lave kaffe og opbevare redskaber. Indtil 1932 har følgende været bestyrelsesmedlemmer: Boghandler Lyng (formand fra 1916), grosserer H. Osterhammel, musæumsinspektør C. M. K. Petersen, lærer K. G. Rasmussen, sagfører C. F. Simonsen (formand indtil 1916) og landinspektør Hans Sørensen.

3. Giersings Skoles Venner

Ved skolens 60-års jubilæum i 1926 stiftedes foreningen med det formål at støtte og vedligeholde forbindelsen mellem dens medlemmer og Giersings skole, at virke for bevarelsen af Giersings skole, så den kunne fortsætte i det spor og den ånd, hvor den hidtil havde været drevet, samt at yde støtte til elever i det omfang, midlerne tillod. Bestyrelsen omfattede: Grosserer Chr. Andersen, jun. (formand), fru Valborg Brahm, arkitekt N. Jacobsen, redaktionssekretær Karl Larsen, landbrugslærer Kryger-Larsen og biskop A. J. Rud.

4. Giersingianerklubben

Ønsket om en selskabelig forening for de unge medførte, at en klub til varetagelse af dette formål stiftedes i 1925. Dens formænd (succesivt) har indtil 1932 været: P. H. Andersen, Poul Ottesen og Schufri Meyer.

Kildematerialet

F. C. V. N. Vesterdals efterladte papirer (i forf.s besiddelse) omfatter (1) dagbøger og lommebøger for hele det betragtede tidsrum, men med lange lakuner, (2) breve fra bl. a. N. Gregersen og C. M. K. Petersen samt (3) ms. til taler. Det under (3) nævnte materiale påtænkes senere overgivet til landsarkivet for Fyn.

C. M. K. Petersens levnedsskildring indeholder bl. a. et afsnit om hans lærervirksomhed. Dette materiale har været af stor værdi under udarbejdelsen. Det har uopfordret været stillet til min rådighed af hans datter, bibliotekar fru Else Trautner, Roskilde. Jeg er fru Trautner megen tak skyldig for den adgang, hun har givet mig til at benytte det nævnte manuskript.

Ved udarbejdelsen er desuden benyttet:

1. *Trykt materiale* (a) Efterretninger om den private Realskole i Odense, udg. af Fr. Fr. Giersing 1881-84, (b) Giersings Realskole i Odense, udg. af N. P. Jørgensen 1885-90 (c), Gregersens og Rasmussens Forberedelsesskole

og Giersings Realskole 1898–1901 og efterfølgende årsberetninger under vekslende betegnelse 1902–33, (d) Et Mindeskraft i Anledning af Giersings Realskoles 75-Aarsdag, Odense 1941, (e) Hundrede År i samfundets tjeneste, Odense 1966, (f) Medlemsblad for Giersings Realskoles Elevforening, Odense 1920–28, (g) Nekrologer i Fyens Stiftstidende over H. Rasmussen (4.1.1921) og over kammerråd C. Larsen (9.10.1929).

2. *Utrykt materiale* (Rigsarkivet): A. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsen, 3. kontor (hhv. Undervisningsministeriet, 2. departement) (a) pk. med indstillinger til alm. forberedelseksamen og realeksamen 1896–1907, (b) pk. med anciennitets- og lønningskemaer for private mellem- og realskoler, 1907–08 og (c) indberetninger om lærerforhold ved de højere almén-skoler 1916–29. B. 3. Afdeling (Hærens arkiv): 26. Bataillons stambog for befalingsmænd 1883–90.

Henvisninger og noter

1. Det er fundet ønskeligt at bruge en del citater fra Vesterdals efterladte papirer; hvor disse ikke stammer fra dagbøgerne, vil der være henvisninger til andre optegnelser eller papirer. I alle tilfælde er moderne retskrivning benyttet. Brug af citationstegn angiver således kun ord-, men ikke bogstavret gengivelse. Efternavne for elever m. fl. vil lejlighedsvis blive udeladt og markeret med N. N. eller lignende.
2. Gregersen var født 1838 i Kerteminde og blev efter sin faders ønske udlært som skomager. I 1861 blev han optaget på Jelling Seminarium og indkaldtes i vinteren 1863–64 til hæren som trainkusk. Som sådan blev han afgivet til sygepassertjeneste ved feltlazarettet på Odense Slot, hvor han i kraft af sine skolekundskaber var selvkreven til administrativ tjeneste. Hans evner i den retning medførte, at han i sommeren 1864 efter fortsættelse til feltlazarettet på Hvedholm blev forfremmet til sergent (Rigsarkivets 3. afdeling. Feltarkiverne. Lazaretter og ambulancer. Odense Lazaret, pk. 78).
3. Rasmussen var født i Sanderum og havde ligesom Gregersen seminarieuddannelse. Da han aftjente sin værnepligt, blev han sekondløjtnant og forrettede frivillig tjeneste som sådan i to år (Kundgørelse for Hæren 41/1871, 11/1872 og 33/1873).
4. Skolen havde skiftet hjemsted et par gange. Den var begyndt i Vestergade, derfra flyttet til Nedergade og sluttelig havnet i Overgade, hvor den vendte ud mod Adelgade, Påskestræde og Overgade.
5. E. E. P. Nielsen, f. 1824, der ved sin afsked som kaptajn af forstærknin-gen var blevet *karakteriseret* oberstløjtnant.
6. Før Vesterdal kom til, var det sjældent, at en lærer fik støtte hos de to bestyrere. Gregersen henviste ofte den klagende til Rasmussen, der for sit vedkommende i regelen fandt påskud til først på fornyet melding at tage sig af sagen den følgende dag.
7. Nyborg og Fåborg havde fået realskoler henholdsvis 1842 og 1865.
8. Indført 1855. 4 år senere kom en *lille præliminæreksamen*.

9. „Om kristelig Opdragelse i Skole og Hjem“, 1882.
10. Efter overenskomst med fru Giersing havde han påtaget sig foreløbig at drive skolen i ti år.
Han havde studeret medicin og var i sin tid nået så vidt, at han i 1869 kunne indkaldes som underlæge og deltage som sådan i lejrøvelserne ved Hald.
11. Kaptajn C. J. Madsen, Odense Husflidsskole, optog elever fra Giersings Realskole efter det fyldte tiende år.
12. H. L. E. Koch (1851–1924), se Fynske Aarbøger 1964, s. 53 f.
13. Købekontrakt og lejekontrakt blev underskrevet 4.4.1885, men med dato 5.4., som er *skolens fødselsdag*.
14. N. N. var en anden grosserer af Vesterdals bekendtskab. Han havde på et tidligere tidspunkt uopfordret tilbudt lån og herunder nævnt opførelse af en ny skolebygning.
15. Selv boede Giersing i naboejendommen nr. 7, flyttede siden til nr. 5.
16. Trykt i det af skolen udgivne hefte med sange i anledning af jubilæet den 5. april 1916.
17. Fr. Bruun-Rasmussen (1870–1964), kirkeminister 1926–29, senere biskop over Århus stift.
18. Almindelig forberedelseseksamen, ofte kaldt præliminæreksamen.
19. D. v. s. under ministerielt tilsyn.
20. Nærmere regler fastsattes ved kgl. anordning af 1.3.1895.
21. Lov af 24.4.1903 om højere alménskoler.
22. Heraf gik 50 % til fripladser (incl. moderation). 1904–05 blev hertil ydet 1780 kr., hvoraf staten betalte 1155, kommunen 375 og Fyns Stifts Sparekasse 250 kr. Senere ydede kommunen ialt 7000 kr. årligt til de tre privatskoler: Giersings, Marie Jørgensens og frk. Wintelers skole og fordelt mellem disse i forhold til deres statstilskud. På Giersings Realskole anvendtes 40 % til fripladser og 60 % til forbedring af lærerlønningerne.
23. Således vedtaget på generalforsamlingen 18.4.1904.
24. Fyens Stiftstidende 12.1.1922 med Vesterdals svar et par dage senere.
25. I 1928 tog 17 real- og 11 mellemskoleeksamen. I august samme år havde skolen 322 elever, hvoraf 20 i mellem- og realskolen.
26. Hans insektsamling blev senere indlemmet i Zoologisk Musæum i København.
27. Foldberg kendte Petersen fra deres samarbejde i bestyrelsen for realskolernes pensionskasse.
28. Kraftig i mening, men mild i form.
- 28a. Gengivet i Petersens ms. til levnedbeskrivelse.
29. Dog ikke i forberedelsesskolen.
30. I referatet indføjjet: Petersen protesterer stærkt (håndskrevet referat af taler ved jubilæet 1913, s. 19. – i forf. besiddelse).
31. H. S. Jørgensen havde til undervisningsbrug udarbejdet en halv snes hefter, der udkom på Schønemanns forlag i Nyborg, og som blev stærkt udbredt.
32. Bogen om studenterne fra 1887.

33. Rasmussen var just ikke kritisk, når han skrev. Hans forfatterskab karakteriseredes engang af den ansete kirkebygningshistoriker dr. phil. Jacob Helms, da han som sognepræst i Skjellerup på Fyn anmodedes om ved et møde at fortælle St. Knuds Kirkes historie. Han svarede: „Det tør jeg ikke, der er alt for mange vanskelige spørgsmål at tage stilling til. Men gå til skolebestyrer Rasmussen, han aner ikke, hvilke vanskeligheder der er, så han vil sikkert holde det ønskede foredrag“.
34. Ved Giersings Realskoles afslutningshøjtidelighed i juli samme år holdt Brix et fortrinligt foredrag om Ambrosius Stub.
35. Senere biskop over Fyns Stift, se Fynske Aarbøger, 1961, s. 14 f.
36. Se Fynske Aarbøger, 1968, s. 96.
37. Senere provst; se Fynske Årbøger, 1971, s. 100 f.
38. Se tillæg 3.
39. Elevskolen, som dens officielle betegnelse var, optog unge mennesker, der ville være faste underofficerer, og varede 3 år; der undervistes udelukkende i civile skolefag.
40. Der opsattes bl. a. 16 fag ribber, rudestiger, klatretøve og -stænger samt trapezer og ringe. Desuden anskaffedes barre, plint, buk og stativer til kurvebold. Brusebad fandtes ikke.
41. Om en forudgående flytning af 4. klasse vides intet.
42. Marie Nielsen, f. 1832, havde alderdomsunderstøttelse og var noget efter århundredskiftet flyttet ind i Søndergade, hvor hun boede i stueetagen i hovedbygningens nordlige del.
43. Her samlede de ældste klasser også til morgensang.
De halvmåneformede borde var opstillet amfiteatralsk, idet rummet tilige benyttedes ved undervisning i fysik, naturhistorie og tegning. Skolens samlinger med hjælpemidler til brug i de fag var anbragt i store skabe langs de tre af væggene. Særlig dekorativt virkede en udstopet stork i en glasmontre oven på et af skabene.
44. Pigerne benyttede dog gymnastikdragt og besluttede derved en del af selve gymnastiksalen til omklædning, der i hine viktorianske tider foregik yderst gedulgt.
45. På grund af byggearbejder var det i 1903 ikke muligt at højtideligholde afslutningen efter traditionen.
46. Skolebestyrerens skaldethed var ikke mindre fremtrædende.
47. Senere henvendte politiet sig til Vesterdal for at spørge, om den pågældende fader mishandlede sin søn.
48. Den tordnende Jupiter.
49. Håndskrevet referat af taler ved jubilæet 1916, s. 20 (i forf. besiddelse).
50. Biskop A. J. Ruds nekrolog, Fyns Tidende 17.4.1936.
51. I et enkelt tilfælde synes en ung lærers passivitet at have irriteret skolebestyreren, der stilledes over for den situation, at den pågældende lærer skulle møde som soldat i den følgende måned: „Som det barn han er, havde han ikke engang meddelt mig, at han var på session: De spurgte jo ikke om det!“
52. Fra det tidspunkt fordeltes klassens siddepladser efter alfabetet.

53. Tale ved jubilæet 5.4.1926 (i forf. besiddelse).
54. Håndskrevet referat af taler ved jubilæet 1916, s. 4 (i forf. besiddelse).
55. Fremkom i Fyns Tidende 21.4.1936.
56. Det omfattede både de private realskolors pensionskasse og deres vikarkasse.
57. Posthum dr. phil. Se Fyns Tidende 9.1.1942.
58. Gården er opført af hans fader, Morten Nielsen, se herom: „En gård bygges“, Fynske Aarbøger, 1966, s. 276–330. Om Morten Nielsen se sst., 1948, s. 219–255: „Brudstykker af en fyensk Jægers Dagbog“.
59. En af disse, højskoleforstander cand. theol. Harald Balslev (forfatteren til: „Fra Fynske Præstegaarde“, Fynske Årbøger 1944) var blandt de få ungdomsvener, med hvem Vesterdal livet igennem bevarede forbindelsen.
60. Benedictus Frederik Julius Thorkelin, f. 1827, var i 1848 premierløjtnant ved 3. Jægerkorps, og Morten Nielsen stod under hele Treårskrigen ved 3. Reservejægerkorps' 4. Kompagni. De to kan altså godt have haft fælles tilknytningspunkter fra den tid. Under sine besøg i hovedstaden aflagde Morten Nielsen en enkelt gang visit hos Thorkelin, som han fandt var en „mageløs flink mand“.

Thorkelin var 1886 ansat som souskommandant i København og Citadellet Frederikshavn.